Oikeustapauskokoelma

UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

18 päivänä kesäkuuta 2013 *

Kilpailu — Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt — Alumiinifluoridin maailmanmarkkinat — Päätös, jolla EY 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan rikkominen todetaan — Kumoamiskanne — Kanteen nostamisen määräaika — Myöhästyminen — Tutkimatta jättäminen — Hintojen vahvistaminen ja markkinoiden jakaminen — Näyttö kilpailusääntöjen rikkomisesta — Puolustautumisoikeudet — Merkityksellisten markkinoiden määritteleminen — Sakot — Rikkomisen vakavuus — Sakkojen määrän laskennasta vuonna 2006 annetut suuntaviivat

Asiassa T-404/08,

Fluorsid SpA, kotipaikka Assemini (Italia), ja

Minmet financing Co., kotipaikka Lausanne (Sveitsi),

edustajinaan asianajajat L. Vasques ja F. Perego,

kantajina,

vastaan

Euroopan komissio, asiamiehinään V. Di Bucci, C. Cattabriga ja K. Mojzesowicz,

vastaajana,

jossa vaaditaan kumoamaan [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (COMP/39.180 – Alumiinifluoridi) 25.6.2008 tehty komission päätös K(2008) 3043 lopullinen, joka koskee maailmanlaajuisesta hintojen vahvistamisesta ja markkinoiden jakamisesta tehtyä kartellia alumiinifluoridin maailmanmarkkinoilla, ja toissijaisesti alentamaan kantajille määrättyä sakkoa,

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J. Azizi (esittelevä tuomari) sekä tuomarit I. Labucka ja S. Frimodt Nielsen,

kirjaaja: johtava hallintovirkamies J. Palacio González,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 14.6.2012 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

tuomion

Asian tausta

I *Tosiseikat*

1 [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (COMP/39.180 – Alumiinifluoridi) 25.6.2008 tehty komission päätös K(2008) 3043 lopullinen (jäljempänä riidanalainen päätös) koskee maailmanlaajuisesta hintojen vahvistamisesta ja markkinoiden jakamisesta alumiinifluoridin maailmanmarkkinoilla tehtyä kartellia, johon kantajat Fluorsid SpA. ja Minmet Financing Co. (jäljempänä Minmet) ovat päätöksen mukaan osallistuneet aktiivisesti.

2 Fluorsid on Italian oikeuden mukaan perustettu yhtiö, joka valmistaa ja myy fluorin sivutuotteita, muun muassa alumiinifluoridia. Minmet, joka on Sveitsiin sijoittautunut yhtiö, on Fluorsidin pääosakas 54,844 prosentin omistusosuudella ja Italiaa lukuun ottamatta kaikkialla maailmassa sen yksinomainen kaupallinen edustaja alumiinifluoridin myynnissä.

3 Boliden Odda A/S (jäljempänä Boliden) on norjalainen yritys, joka harjoittaa sinkin ja alumiinifluoridin valmistusta ja myyntiä (riidanalaisen päätöksen kuudes perustelukappale). Boliden teki 23.3.2005 Euroopan yhteisöjen komissiolle sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetussa komission tiedonannossa (EYVL 2002, C 45, s. 3; jäljempänä yhteistyötiedonanto) tarkoitetun vapautushakemuksen. Boliden toimitti huhtikuussa 2005 tarkentavia tietoja ja lisätietoja omasta osallistumisestaan alumiinifluoridimarkkinoiden kartelliin ja antoi suullisia lausumia. Komissio myönsi 28.4.2005 Bolidenille yhteistyötiedonannon 8 kohdan a alakohdan nojalla ehdollisen vapautuksen sakoista (riidanalaisen päätöksen 56 perustelukappale).

4 Komissio toimitti 25. ja 26.5.2005 [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 20 artiklan 4 kohdan mukaisesti tarkastuksia eurooppalaisten alumiinifluoridin toimittajien, muun muassa Fluorsidin, Alufluor AB:n, Derivados del Fluor SA:n ja C. E. Giulini & C. Srl:n tiloissa (riidanalaisen päätöksen 57 perustelukappale).

5 Komissio kuuli 23. ja 31.8.2006 asetuksen N:o 1/2003 19 artiklan nojalla Bolidenin alumiinifluoridiosaston (Noralf) entistä kaupallista johtajaa O:ta (riidanalaisen päätöksen 58 perustelukappale).

6 Komissio lähetti syyskuun 2006 ja helmikuun 2007 välisenä aikana niille yrityksille, joita hallinnollinen menettely tässä vaiheessa koski, erityisesti Tunisian oikeuden mukaan perustetulle Industries Chimiques du Fluor -yhtiölle (ICF), Bolidenille, Alufluorille, Derivados del Fluorille, Fluorsidille, C. E. Giulini & C:lle, Minmetille ja Meksikon oikeuden mukaan perustetulle Industrial Quimica de Mexico -nimiselle yhtiölle (IQM), asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan 2 kohdan nojalla useita tietojensaantipyyntöjä, joihin nämä yritykset ovat vastanneet (riidanalaisen päätöksen 59 perustelukappale).

7 Fluorisid toimitti 29.3.2007 komission kanssa pidetyn tapaamisen aikana tiettyjä asiakirjoja. Fluorsid esitti 22.4.2007 yhteistyötiedonannon mukaisen sakosta vapauttamista tai sakon alentamista koskevan pyynnön, jonka komissio tulkitsi sakon alentamista koskevaksi pyynnöksi. Fluorsid esitti 27.5.2007 tähän pyyntöön liittyvän lisäkirjelmän. Komissio ilmoitti 13.7.2007 Fluorsidille, ettei komissio aikonut myöntää sille sakon alennusta yhteistyötiedonannon nojalla (riidanalaisen päätöksen 60, 248 ja 249 perustelukappale).

8 Komissio aloitti 24.4.2007 virallisesti menettelyn muun muassa ICF:ää, Bolidenia, Fluorsidia, Minmetiä ja IQM:ää vastaan ja teki päätöksen väitetiedoksiannosta, joka lähetettiin niille 25.4.2007 ja annettiin niille tiedoksi 26. ja 30.4.2007 välisenä aikana. Samalla komissio antoi niille mahdollisuuden tutustua CD-ROM-muotoon saatettuun asiakirja-aineistoon (riidanalaisen päätöksen 61 perustelukappale).

9 Muut väitetiedoksiannon vastaanottajat paitsi Boliden ovat esittäneet huomautuksensa niitä vastaan esitetyistä väitteistä (riidanalaisen päätöksen 62 perustelukappale).

10 Kuulemistilaisuus, johon kaikki väitetiedoksiannon vastaanottajat osallistuivat, pidettiin 13.9.2007 (riidanalaisen päätöksen 63 perustelukappale).

11 Komissio lähetti 11. ja 14.4.2008 kaikille väitetiedoksiannon vastaanottajille tietojensaantipyynnön, jossa se kehotti niitä ilmoittamaan liikevaihtonsa kokonaismäärän vuosina 1999, 2000, 2001 ja 2007 sekä tiedot alumiinifluoridin myyntimääristään ja kaikista odotettavissa olevista toiminnan tai omistussuhteiden merkittävistä muutoksista (riidanalaisen päätöksen 64 perustelukappale).

II *Riidanalainen päätös*

A *Riidanalaisen päätöksen päätösosa*

12 Riidanalaisen päätöksen päätösosa kuuluu seuraavasti:

”1 artikla

Seuraavat yritykset ovat rikkoneet [EY] 81 artiklaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklaa osallistumalla 12.7.–31.12.2000 sopimukseen ja/tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan alumiinifluoridialalla:

a) Boliden – –

b) Fluorsid – – ja Minmet – –

c) [ICF]

d) [IQM] ja Q.B. Industrias S.A.B.

2 artikla

Edellä 1 artiklassa mainitusta rikkomisesta määrätään seuraavat sakot:

a) Boliden – –: 0 EUR

b) Fluorsid – – ja Minmet – – yhteisvastuullisesti: 1 600 000 EUR

c) [ICF]: 1 700 000 EUR

d) [IQM] ja Q.B. Industrias S.A.B. yhteisvastuullisesti: 1 670 000 EUR

– –”

B *Riidanalaisen päätöksen perustelut*

13 Riidanalaisen päätöksen perusteluissa komissio esitti pääasiallisesti seuraavan:

1. Alumiinifluoridiala

14 Komission mukaan alumiinifluoridi on alumiinin valmistuksessa käytetty kemiallinen yhdiste, jonka avulla saadaan vähennetyksi primaarialumiinin tuotantoprosessissa sulattamiseen tarvittavan sähkön kulutusta ja siten alennetuksi huomattavasti alumiinin tuotantokustannuksia. Alumiinin tuottajat ovat alumiinifluoridin pääasiallisia käyttäjiä. Maailman vuotuinen alumiinintuotanto on yli 20 miljoonaa tonnia, tästä noin 30 prosenttia tuotetaan Euroopassa (riidanalaisen päätöksen toinen ja kolmas perustelukappale).

15 Vuonna 2000 Fluorsid myi alumiinifluoridia Euroopan talousalueella (ETA) 2 717 735 eurolla ja koko maailmassa 31 997 725 eurolla. Vuonna 2007 maailmanlaajuinen liikevaihto oli 83 136 704 euroa (riidanalaisen päätöksen 15 perustelukappale).

16 Vuonna 2000 ETA:n vapailla markkinoilla myydyn alumiinifluoridin markkina-arvon arvioitiin olevan yhteensä likimain 71 600 000 euroa. Kartellin kohteena olleen vapailla maailmanmarkkinoilla myydyn alumiinifluoridin markkina-arvon arvioitiin olleen vuonna 2000 likimain 340 000 000 euroa. Riidanalaisessa päätöksessä tarkoitettujen yritysten yhteenlasketun markkinaosuuden arvioitiin olevan 33 prosenttia ETA:n markkinoista ja 35 prosenttia maailmanmarkkinoista (riidanalaisen päätöksen 33 perustelukappale).

17 Alumiinifluoridin tukkukauppa oli maailmanlaajuista. Kauppaa käytiin Yhdysvalloista ETA:han sekä ETA:sta Yhdysvaltoihin, Afrikkaan, Etelä-Amerikkaan ja Australiaan (riidanalaisen päätöksen 35 perustelukappale). ICF myi huomattavia tuotemääriä ETA:ssa (riidanalaisen päätöksen 36 perustelukappale). Vuodesta 1997 lähtien alumiinifluoridin tuottajajärjestö Inorganic Fluorine Producers Association (IFPA) on toiminut kaikkialle maailmaan sijoittuneiden tuottajien yhdistyksenä (riidanalaisen päätöksen 38 perustelukappale).

2. Milanon kokous ja kartellin täytäntöönpano

18 Komission mukaan alumiinifluoriditeollisuudessa on ollut jonkin verran salaista yhteistoimintaa jo IFPA:n perustamisen vuonna 1997 ja Milanossa 12.7.2000 pidetyn kokouksen välisenä aikana, mutta tästä ei ole vakuuttavaa näyttöä (riidanalaisen päätöksen 73 perustelukappale). Komissio on täsmentänyt, että Milanon kokouksessa oli ollut läsnä Fluorsidin, ICF:n ja IQM:n edustajia ja Bolidenin Noralf-osaston edustaja oli osallistunut kokoukseen puhelimitse. Tämän kokouksen aikana osanottajat sopivat tavoitteeksi alumiinifluoridin myyntihintojen korottamisen 20 prosentilla. He olivat tarkastelleet useita maanosia, myös Eurooppaa, vahvistaakseen yleisen hintatason ja joissakin tapauksissa markkinoiden jaon. Heidän sopimuksensa mukaan yleisenä tavoitteena oli korkeamman hintatason saavuttaminen ja kaikkien merkittävien alennusmyyntien hillitseminen. Osanottajat olivat myös vaihtaneet kaupallisesti arkaluonteisia tietoja. Tältä osin komissio on nojautunut Fluorsidin edustajan R:n laatimaan muistioon Milanon kokouksesta, Bolidenin Noralf-osaston edustajan O:n muistiinpanoihin ja O:n lausumaan (riidanalaisen päätöksen 77–91 perustelukappale).

19 Kyseiset yritykset ovat jatkaneet keskinäistä yhteydenpitoaan Milanon kokouksen jälkeen (riidanalaisen päätöksen 93 perustelukappale).

20 Bolidenin Noralf-osaston edustaja T ja IQM:n edustaja E olivat 25.10.2000 vaihtaneet puhelimitse tietoja toistensa tekemistä tarjouksista eräälle australialaiselle asiakkaalle, ja niihin sisältyi myös hintatasoa, sopimuksen kestoaikaa ja tarjottua tavaramäärää koskevia tietoja. Tämän puhelinkeskustelun sisältö selostettiin T:n tuolloin lähettämässä käsinkirjoitetussa viestissä O:lle, joka myös oli Bolidenin Noralf-osaston edustaja (riidanalaisen päätöksen 94 perustelukappale).

21 Minmetin hallituksen edustaja C oli 8.11.2000 lähettänyt Fluorsidille viestin, joka koski hänen ICF:n edustajan G:n kanssa samana päivänä käymäänsä puhelinkeskustelua alumiinifluoridin myyntihinnoista (riidanalaisen päätöksen 95 perustelukappale).

22 Minmet oli 9.11.2000 lähettänyt Fluorsidille muistion ICF:n kanssa Lausannessa (Sveitsi) järjestetystä tapaamisesta, joka koski tiettyjen markkinoiden, erityisesti Brasilian ja Venezuelan, asiakaskuntaa ja hintoja (riidanalaisen päätöksen 96 perustelukappale).

3. EY 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan soveltaminen

23 Komissio päätyi katsomaan, että Milanon kokous ja sen jälkeiset toimet kokouksessa tehtyjen päätösten täytäntöön panemiseksi täyttivät kaikki EY 81 artiklassa tai ETA-sopimuksen 53 artiklassa tarkoitetun sopimuksen ja/tai yhdenmukaistetun menettelytavan tunnusmerkit (riidanalaisen päätöksen 115–122 perustelukappale) ja että tämä kartelli oli yhtenä kokonaisuutena pidettävä jatkettu kilpailusääntöjen rikkominen (riidanalaisen päätöksen 123–129 perustelukappale).

24 Kilpailusääntöjen rikkomisen tarkoituksena oli ollut kilpailun rajoittaminen Euroopan yhteisössä ja Euroopan talousalueella (riidanalaisen päätöksen 130–135 perustelukappale), mutta sen maantieteellinen vaikutus oli ollut maailmanlaajuinen ja ulottunut Milanon kokouksesta laaditussa muistiossa mainittuihin alueisiin eli muun muassa Eurooppaan, Turkkiin, Australiaan, Etelä-Amerikkaan, Etelä-Afrikkaan ja Pohjois-Amerikkaan (riidanalaisen päätöksen 136 perustelukappale).

25 Komission mukaan kartelli oli omiaan vaikuttamaan merkittävästi jäsenvaltioiden tai ETA-sopimuksen osapuolten väliseen kauppaan (riidanalaisen päätöksen 137–142 perustelukappale).

4. Kilpailusääntöjen rikkomisen kestoaika

26 Vaikka oli olemassa viitteitä, joiden mukaan alumiinifluoridin tuottajat olivat sitoutuneet salaiseen yhteistoimintaan jo 1990-luvun jälkimmäisellä puoliskolla muun muassa Kreikassa vuonna 1999 pidetyn kokouksen jälkeen, komissio katsoi, että sen käytettävissä oli vakuuttavia todisteita kartellin olemassaolosta vasta ”ainakin” Milanon kokouksen 12.7.2000 jälkeiseltä ajalta (riidanalaisen päätöksen 144 perustelukappale).

27 Alumiinifluoridialalla toimitussopimukset neuvoteltiin etukäteen ajanjaksona, joka alkoi kunkin kalenterivuoden jälkimmäisellä puoliskolla ja päättyi saman kalenterivuoden lopussa tai seuraavan kalenterivuoden viiden ensimmäisen kuukauden aikana. Tämä koski myös monivuotisia sopimuksia. Eräisiin näistä monivuotisista sopimuksista sisältyi aina ehto, jonka mukaan hinnat joko neuvoteltiin vuosittain uudelleen kunkin kalenterivuoden lopussa tai hintoja tarkistettiin puolen vuoden välein kunkin vuosipuoliskon lopussa. Milanon kokouksesta laadittu muistio vahvistaa, että toimialalla noudatettu käytäntö merkitsi sitä, että hinnat vahvistettiin etukäteen seuraavaksi tilikaudeksi. Komissio katsoi tästä seuraavan, että heinäkuussa 2000 tapahtuneen salaisen yhteydenpidon tuloksia noudatettiin vuoden 2000 jälkimmäisellä puoliskolla käydyissä neuvotteluissa (riidanalaisen päätöksen 146 perustelukappale).

28 Komissio päätyi siten katsomaan, että kartelli oli voimassa ja aiheutti sen jäsenten toimista johtuvia kilpailunvastaisia vaikutuksia ”ainakin” 31.12.2000 asti (riidanalaisen päätöksen 147 perustelukappale).

5. Sakon määrän vahvistaminen

29 Komissio vahvisti kantajille määrättävien sakkojen perusmääräksi 1 600 000 euroa niiden tietojen perusteella, jotka kantajat olivat antaneet kyseisen tuotteen myyntinsä arvosta Euroopan talousalueella (6 279 960 euroa) (riidanalaisen päätöksen 243 perustelukappale), ja ilmoitti, että asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettujen suuntaviivojen (EUVL 2006, C 210, s. 2; jäljempänä vuoden 2006 suuntaviivat) mukaan ”sakon perusmäärä lasketaan osuutena myyntiarvosta, joka määritetään rikkomisen vakavuuden perusteella ja kerrotaan niiden vuosien lukumäärällä, joina rikkominen tapahtui” (riidanalaisen päätöksen 234 perustelukappale).

30 Tässä tapauksessa kilpailusääntöjä oli rikottu erityisesti hintojen vahvistamisesta tehdyllä horisontaalisella sopimuksella, joka kuuluu luonteeltaan vakavimpiin kilpailunrajoituksiin. Tämän täytyi vaikuttaa myyntiarvosta huomioon otettavan osuuden määrittämiseen (riidanalaisen päätöksen 236 perustelukappale). Kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden yritysten arvioitu yhteenlaskettu markkinaosuus ETA:n alueella vuonna 2000 ei ollut enempää kuin 35 prosenttia (riidanalaisen päätöksen 237 perustelukappale). Kartellin kannalta merkityksellinen maantieteellinen alue oli maailmanlaajuinen (riidanalaisen päätöksen 238 perustelukappale). Komissio ”otti myös huomioon osallisuuden asteen kilpailusääntöjen rikkomisen toteuttamisessa [riidanalaisen päätöksen 134, 135, 154–156, 172 ja 185 perustelukappale] määrittäessään huomioon otettavaa osuutta myyntiarvosta” (riidanalaisen päätöksen 239 perustelukappale).

31 Komissio päätyi tämän vuoksi katsomaan, että kun otetaan huomioon edellä tarkastellut kilpailusääntöjen rikkomisen luonteeseen ja sen maantieteelliseen merkitykseen liittyvät seikat, kunkin yrityksen myynnin arvosta laskettu osuus, jonka mukaan sakkojen perusmäärä on laskettava, on 17 prosenttia (riidanalaisen päätöksen 240 perustelukappale).

32 Koska kilpailusääntöjen rikkomisen kestoaika oli ”ainakin” 12.7.–31.12.2000, vahvistettuun perusmäärään sovellettava kerroin oli 0,5 (riidanalaisen päätöksen 241 perustelukappale). Perusmäärään sisällytettävä lisämäärä yritysten estämiseksi osallistumasta nyt kyseessä olevan kaltaisiin hintojen vahvistamista koskeviin horisontaalisiin sopimuksiin oli 17 prosenttia myyntiarvosta (riidanalaisen päätöksen 242 perustelukappale).

33 Komissio vahvisti kartelliin osallistuneille yrityksille määrättävien sakkojen perusmäärät seuraavasti:

— Boliden: 1 miljoona euroa

— Fluorsid ja Minmet: 1,6 miljoonaa euroa

— ICF: 1,7 miljoonaa euroa

— IQM, Q.B. Industrias S.A.B: 1,67 miljoonaa euroa.

34 Yhteistyötiedonannon nojalla komissio päätti kuitenkin myöntää vapautuksen sakosta Bolidenille, jolle ei määrätty lainkaan sakkoa.

6. Lieventävät seikat

35 Komissio katsoi lopuksi, ettei pelkästään se seikka, että Fluorsid ja Minmet ovat tehneet yhteistyötä tutkinnassa, ole sellaisenaan lieventävä seikka eikä tässä tapauksessa ole mitään poikkeuksellista syytä, jonka vuoksi niiden sakkojen määrän alentaminen voisi olla perusteltua (riidanalaisen päätöksen 248 ja 249 perustelukappale). Komissio totesi, että Fluorsid oli esittänyt sakosta vapauttamista tai sakon lieventämistä koskevan pyyntönsä noin kaksi vuotta tutkinnan aloittamisen jälkeen ja se oli

järjestyksessä toinen yritys, joka oli ottanut yhteyttä komissioon. Komissio totesi, että Fluorsidin ennen väitetiedoksiantoa toimittamista tiedoista ei ollut ollut merkittävää hyötyä eikä sen 22.4.2007 jälkeen toimittamaa osuutta tiedoista ollut käytetty kilpailusääntöjen rikkomisen osoittamiseen (riidanalaisen päätöksen 260–263 perustelukappale). Näin ollen komissio ei myöntänyt lievennystä niiden sakon määrään. Komissio vahvisti kantajien yhteisvastuullisesti maksettavan sakon lopulliseksi määräksi 1 600 000 euroa (riidanalaisen päätöksen 276 perustelukappale ja päätösosan 2 artikla).

Asian käsittely ja asianosaisten vaatimukset

36 Kantajat ovat kirjaamoon 20.9.2008 toimitetulla samojen laillisten edustajien allekirjoittamalla kannekirjelmällä yhteisesti nostaneet käsiteltävänä olevan kanteen.

37 Kantajat vaativat, että unionin yleinen tuomioistuin

— kumoaa riidanalaisen päätöksen

— toissijaisesti alentaa niiden yhteisvastuullisesti maksettavaksi määrätyn sakon määrää

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

38 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

— jättää Minmetin kanteen tutkimatta, koska sen tutkittavaksi ottamisen edellytykset selvästi puuttuvat, tai ainakin hylkää sen perusteettomana

— hylkää Fluorsidin kanteen perusteettomana

— velvoittaa kantajat korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

39 Unionin yleinen tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella päättänyt aloittaa suullisen käsittelyn.

40 Koska yksi jaoston jäsenistä oli estynyt osallistumasta asian käsittelyyn, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen presidentti nimesi sen työjärjestyksen 32 artiklan 3 kohdan mukaisesti toisen tuomarin täydentämään jaoston kokoonpanoa.

41 Unionin yleinen tuomioistuin pyysi työjärjestyksensä 64 artiklan mukaisena prosessinjohtotoimena komissiota vastaamaan kirjallisesti erääseen kysymykseen. Komissio noudatti tätä prosessinjohtotoimea asetetussa määräajassa.

42 Asianosaisten lausumat ja vastaukset unionin yleisen tuomioistuimen esittämiin suullisiin kysymyksiin kuultiin 14.6.2012 pidetyssä istunnossa. Komissio esitti istunnossa asiakirjan, jossa selitetään menetelmä, jota se oli käyttänyt myyntiarvon ja markkinaosuuksien laskemisessa kantajille määrätyn sakon määrän vahvistamiseksi. Asianosaisten kuulemisen jälkeen kyseinen asiakirja sisällytettiin asiakirja-aineistoon ja tästä tehtiin merkintä istunnon pöytäkirjaan.

Oikeudellinen arviointi

I *Tutkittavaksi ottaminen*

A *Alustava huomautus*

43 Koska komissio on esittänyt oikeudenkäyntiväitteen, jonka mukaan Minmetin nostama kanne on jätettävä tutkimatta, on syytä täsmentää, että riidanalainen päätös muodostaa päätössarjan, johon sisältyy useita samassa menettelyssä tehtyjä päätöksiä, joilla on määrätty sakkoja (ks. vastaavasti asia C-310/97 P, komissio v. AssiDomän Kraft Products ym., tuomio 14.9.1999, Kok., s. I-5363, 49 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Tässä tapauksessa Fluorsidille osoitettu päätös on siten erotettava Minmetille osoitetusta päätöksestä ja Minmetin ja Fluorsidin kanteiden tutkittavaksi ottamisen edellytykset on arvioitava erikseen, koska nämä kanteet kohdistuvat niitä koskeviin erillisiin päätöksiin (ks. vastaavasti em. asia komissio v. AssiDomän Kraft Products ym., tuomion 53–56 kohta).

B *Kanteen kohde*

44 On syytä muistuttaa, että komissio antoi riidanalaisen päätöksen englanninkielisen version tiedoksi Minmetille 9.7.2008. Fluorsidille sen sijaan annettiin tiedoksi riidanalaisen päätöksen italiankielinen versio 11.7.2008.

45 Kannekirjelmässä yksilöityihin vaatimuskohtiin sisältyy vaatimus ”päätöksen kumoamisesta kokonaisuudessaan” ilman oikeusriidan kohteen täsmällisempää määrittelyä. Kannekirjelmän 1 kohdassa todetaan kuitenkin, että kantajien tarkoituksena on ”saada kumotuksi komission päätös K(2008) 3043 – –, joka on annettu tiedoksi Fluorsidille 11.7.2008 – – ja Minmetille 9.7.2008”. Samoin kannekirjelmän 3 kohdassa täsmennetään, että ”tällä kanteella – – Fluorsidin ja Minmetin tarkoitus on riitauttaa päätös – –, jolla komissio – – on päätynyt katsomaan, että [EY] 81 artiklaa on rikottu, ja määrännyt sen vuoksi yhteisvastuullisen seuraamuksen Fluorsidille ja Minmetille”. Lopuksi kantajat ovat toimittaneet kannekirjelmän liitteenä vain Fluorsidille osoitetun italiankielisen päätöksen mutteivät Minmetille osoitettua englanninkielistä päätöstä. Minmet on nimittäin toimittanut riidanalaisen päätöksen englanninkielisen version vasta unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksensä 64 artiklan mukaisesti toteuttaman prosessinjohtotoimen jälkeen.

46 Kaikista näistä seikoista seuraa, että vaikkeivät kantajat ole nimenomaisesti täsmentäneet, että heidän kanteensa tosiasiallisesti kohdistui kahteen oikeudellisesti erilliseen päätökseen, jotka oli osoitettu kahdelle eri oikeushenkilölle, kannekirjelmästä ilmenee kaikesta huolimatta riittävän selvästi ja täsmällisesti, että kantajien tarkoitus on ollut riitauttaa ja vaatia kumottavaksi molemmat päätökset siltä osin kuin ne ovat kantajille epäedullisia. Kuten nimittäin kantajat ovat todenneet vielä istunnossa ja kuten istunnosta pidettyyn pöytäkirjaankin on merkitty, kantajat katsovat, että ”riidanalainen päätös” on niille tiedoksi annettu ”yksi ainoa päätös”, koska päätöksessä niiden katsotaan olevan yhteisesti vastuussa yhdestä ja samasta rikkomismenettelystä, jonka perusteella niille määrätään päätöksessä sakko, jonka maksamisesta ne ovat yhteisesti vastuussa.

C *Minmetin kanteen tutkittavaksi ottaminen*

47 Tarkasteltaessa kysymystä Minmetin kanteen tutkittavaksi ottamisesta siltä osin kuin kanne koskee Minmetille osoitettua päätöstä on syytä muistuttaa, että komissio on väittänyt, että kanne on nostettu myöhässä 20.9.2008 ja se on sen vuoksi jätettävä tutkimatta. Minmet väittää tältä osin, että myöhästyminen on johtunut sähköisten viestintävälineiden puutteellisesta toiminnasta. Kyse on objektiivisista teknisistä seikoista, jotka ovat luonteeltaan ennalta arvaamattomia ja siten anteeksi annettavia.

48 Siitä riippumatta, voidaanko Minmetin nostama kanne sille osoitetusta päätöksestä ottaa tutkittavaksi, minkä komissio kiistää, on kuitenkin todettava, että Minmetillä on oikeussuojan tarve Fluorsidille osoitettua päätöstä ja sille määrättyä sakkoa vastaan, koska Minmet on määrätty yhteisvastuuseen sakon maksamisesta sekä kyseisessä päätöksessä että myös Minmetille itselleen tiedoksi annetussa päätöksessä. Tämä pätee vielä suuremmalla syyllä siksi, että Fluorsidille osoitettu päätös muodostaa ensisijaisen oikeudellisen perustan Minmetin yhteisvastuulle, joka liittyy erottamattomasti Fluorsidin vastuuseen ja Fluorsidille määrättyyn sakkoon. Minmetin intressistä saada kyseinen sakko kumotuksi tai alennetuksi ei siten voi olla epäilystä.

49 Kuten yhteisesti nostettua kannetta koskevassa oikeuskäytännössä on todettu, unionin tuomioistuimet voivat joka tapauksessa jättää tutkintansa ulkopuolelle kysymyksen muiden kantajien asiavaltuudesta (asia C-313/90, CIRFS ym. v. komissio, tuomio 24.3.1993, Kok., s. I-1125, Kok. Ep. XIV, s. I-95, 31 kohta ja asia T-374/00, Verband der freien Rohrwerke ym. v. komissio, tuomio 8.7.2003, Kok., s. II-2275, 57 kohta).

50 Edellä esitetyin perustein unionin yleinen tuomioistuin päätyy katsomaan, että Minmetin kanne on tutkittava siltä osin kuin se kohdistuu Fluorsidille osoitettuun päätökseen, josta kanne on nostettu määräajassa.

51 Kanteesta, jonka Minmet on nostanut sille itselleen osoitetusta päätöksestä, on sen sijaan muistutettava ensiksi, että komission vaatimusten mukaan tämä kanne on jätettävä tutkimatta, koska määräaika sen nostamista varten oli kulunut umpeen. Tältä osin on todettava, että EY 230 artiklan viidennen kohdan mukaisesti asianomaisen säädöksen tai muun toimen tiedoksi antamisesta laskettava kahden kuukauden määräaika kuuluu oikeusjärjestyksen perusteisiin (ordre public) ja se on asetettu oikeudellisten tilanteiden selkeyden ja varmuuden takaamiseksi ja syrjinnän ja mielivaltaisen kohtelun välttämiseksi oikeudenkäytössä. Tuomioistuimen on siten viran puolesta tutkittava, onko määräaikaa noudatettu (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-121/96 ja T-151/96, Mutual Aid Administration Services v. komissio, tuomio 18.9.1997, Kok., s. II-1355, 38 kohta). Tämä määräaika on nimittäin muuttumaton ja ehdoton, eikä sitä voida jatkaa (asia T-291/04, Enviro Tech Europe ja Enviro Tech International v. komissio, tuomio 16.12.2011, Kok., s. II-828, 95 kohta).

52 Tässä tapauksessa Minmet on vastaanottanut riidanalaisen päätöksen tiedoksiannon 9.7.2008. Työjärjestyksen 101 artiklan 1 kohdan a alakohdassa määrätään, että ”jos päivinä, viikkoina, kuukausina tai vuosina ilmaistu määräaika on laskettava ajankohdasta, jona tietty tapahtuma sattuu tai tietty toimenpide toteutetaan, määräaikaan sisältyväksi ei lasketa sitä päivää, jona tämä tapahtuma sattuu tai toimenpide toteutetaan”. Työjärjestyksen 102 artiklan 2 kohdan mukaan tätä määräaikaa on lisäksi pidennettävä pitkien etäisyyksien vuoksi kymmenellä päivällä. Näin ollen tässä tapauksessa määräaika kanteen nostamiselle Minmetille osoitetusta päätöksestä oli päättynyt 19.9.2008, kuten Minmet on istunnossa myöntänyt ja istunnon pöytäkirjaan on merkitty. Minmet on kuitenkin nostanut kanteen sille osoitetusta päätöksestä vasta kirjaamoon 20.9.2008 jätetyllä kannekirjelmällä.

53 Minmet väittää, että unionin yleisen tuomioistuimen kehotus kannekirjelmässä olleiden puutteiden korjaamiseen olisi pidentänyt kanteen nostamisen määräaikaa. Kun määräaika kuitenkin on muuttumaton ja ehdoton eikä sitä voida jatkaa (edellä 51 kohdassa mainittu asia Enviro Tech Europe ja Enviro Tech International v. komissio, tuomion 95 kohta), unionin yleisen tuomioistuimen kehotus kannekirjelmän puutteiden korjaamiseen ei voi vaikuttaa määräajan päättymiseen, kuten ei myöskään se, että unionin yleinen tuomioistuin katsoo puutteet asianmukaisesti korjatuiksi. Oikeuskäytännössä on nimittäin katsottu, että kanteen tutkittavaksi ottamisen edellytysten täyttymistä on arvioitava ottamalla huomioon tilanne, joka vallitsi silloin, kun kannekirjelmä jätettiin. Kanne on siis jätettävä tutkimatta, jos sen nostamisen edellytykset eivät täyty tuona ajankohtana. Puutteen korjaaminen on nimittäin mahdollista vain, kun se tapahtuu ennen kanteen nostamiselle asetetun määräajan päättymistä (ks. asia T-532/08, Norilsk Nickel Harjavalta ja Umicore v. komissio, määräys 7.9.2010, Kok., s. II-3959, 70 kohta ja asia T-539/08, Etimine ja Etiproducts v. komissio, määräys 7.9.2010, Kok.,

s. II-4017, 76 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). On todettava, että käsiteltävässä asiassa puutteet on korjattu kanteen nostamisen määräajan päättymisen jälkeen, joten korjaamisella ei ole voitu enää poistaa Minmetin kanteen tutkittavaksi ottamisen esteitä.

54 Tästä seuraa, että Minmetin nostama kanne on sille osoitettuun päätökseen kohdistuvalta osaltaan nostettu myöhästyneenä ja se on sen vuoksi jätettävä tutkimatta.

55 Tätä arviointia ei aseteta kyseenalaiseksi myöskään muissa kantajien esittämissä väitteissä.

56 Ensinnäkään pelkästään siitä seikasta, että Fluorsid ja Minmet taloudellisena yksikkönä ovat yhdessä nostaneet käsiteltävänä olevan kanteen ”riidanalaisesta päätöksestä” erittelemättä kummallekin erikseen osoitettuja erillisiä päätöksiä, ei voi seurata, että Minmetillä olisi käytettävissä kanteen nostamiseen sama määräaika kuin Fluorsidilla.

57 EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla yrityksen käsitteellä on tosin katsottava tarkoitettavan taloudellista kokonaisuutta, vaikka oikeudellisesti tämän taloudellisen kokonaisuuden muodostaakin useampi kuin yksi luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö. Kun tällainen taloudellinen yksikkö rikkoo kilpailusääntöjä, yksilöllisen vastuun periaatteen mukaisesti rikkominen on luettava yksiselitteisesti sen oikeussubjektin syyksi, jolle sakot mahdollisesti määrätään, ja väitetiedoksianto ja varsinkin lopullinen päätös on osoitettava tälle oikeussubjektille ilmoittaen, missä ominaisuudessa oikeussubjektia syytetään väitetyistä rikkomisista (ks. asia C-97/08 P, Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomio 10.9.2009, Kok., s. I-8237, 54–57 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja julkisasiamies Kokottin samassa asiassa esittämän ratkaisuehdotuksen 37 kohta).

58 Lisäksi on niin, että jos joku, jolle sellainen päätös on osoitettu, päättää nostaa kumoamiskanteen, unionin tuomioistuinten käsiteltäviksi tulevat vain ne päätöksen osat, jotka koskevat tätä adressaattia. Sitä vastoin osat, jotka koskevat muita adressaatteja ja joita ei ole riitautettu tai jotka on riitautettu määräajan päättymisen jälkeen, eivät ole sen asian kohteena, joka on saatettu unionin tuomioistuinten ratkaistavaksi (edellä 43 kohdassa mainittu asia komissio v. AssiDomän Kraft Products ym., tuomion 53 kohta sekä yhdistetyt asiat C-201/09 P ja C-216/09 P, ArcelorMittal Luxembourg v. komissio, tuomio 29.3.2011, Kok., s. I-2239, 142 kohta).

59 On todettava, että Minmet on Fluorsidista erillinen oikeussubjekti ja ettei sillä siten voi olla käytettävissään kanteen nostamiseen sille osoitetusta päätöksestä samaa määräaikaa, jota sovelletaan Fluorsidille osoitettuun päätökseen. Kyse on nimittäin kahdesta eri päätöksestä, jotka on osoitettu kahdelle erilliselle oikeussubjektille, jotka on annettu tiedoksi eri päivinä ja joista kanteen nostamisen määräaika on laskettava kummastakin erikseen.

60 Toiseksi siltä osin kuin Minmet on vedonnut ylivoimaiseen esteeseen ja anteeksi annettavaan erehdykseen, on syytä muistuttaa oikeuskäytännöstä, jossa on katsottu, että ylivoimaisen esteen ja ennalta arvaamattoman tilanteen käsitteisiin sisältyy objektiivinen osuus, joka liittyy toiminnanharjoittajasta riippumattomiin epätavallisiin olosuhteisiin, ja subjektiivinen osuus, joka liittyy asianomaisen velvollisuuteen varautua epätavallisen tapahtuman seurauksiin sellaisin varotoimin, jotka eivät edellytä kohtuuttomia uhrauksia. Toiminnanharjoittajan on erityisesti osoitettava huolellisuutta säädettyjen määräaikojen noudattamiseksi. Näin ollen on oltava kyse epätavallisista vaikeuksista, jotka ovat kantajan tahdosta riippumattomia ja vaikuttavat väistämättömiltä siinäkin tapauksessa, että kaikki huolellisen menettelyn edellyttämät toimet olisi toteutettu (asia C-195/91 P, Bayer v. komissio, tuomio 15.12.1994, Kok., s. I-5619, 31 ja 32 kohta). Lisäksi prosessuaalisia määräaikoja koskevien säännösten soveltamisesta voidaan Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 45 artiklan toisen kohdan mukaisesti poiketa ennalta arvaamattomien seikkojen tai ylivoimaisen esteen vuoksi ainoastaan täysin poikkeuksellisissa olosuhteissa, koska näiden säännösten ankara soveltaminen vastaa oikeusvarmuuden vaatimuksia sekä tarvetta välttää lainkäytössä kaikkea syrjintää ja mielivaltaista kohtelua (ks. asia C-242/07 P, Belgia v. komissio, määräys 8.11.2007, Kok., s. I-9757, 16 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

61 Nimenomaan anteeksi annettavan erehdyksen käsitteen on oikeuskäytännössä katsottu tarkoittavan ainoastaan poikkeuksellisia olosuhteita, joissa on erityisesti kyse siitä, että asianomainen toimielin on menetellyt tavalla, joka on yksinään tai ratkaisevassa määrin omiaan aiheuttamaan ymmärrettävän sekaannuksen vilpittömässä mielessä olevalle yksityiselle oikeussubjektille, joka on noudattanut kaikkea sitä huolellisuutta, jota edellytetään tavanomaista harkitsevaisuutta noudattavalta henkilöltä (asia C-112/09 P, SGAE v. komissio, määräys 14.1.2010, Kok., s. I-351, 20 kohta), esimerkiksi silloin, kun kantajan tilanteessa on toimivaltaisen viranomaisen tai määräajan pituuden selvittämiseen liittyviä erityisiä tulkintavaikeuksia (asia C-406/01, Saksa v. parlamentti ja neuvosto, määräys 17.5.2002, Kok., s. I-4561, 21 kohta; em. asia SGAE v. komissio, määräyksen 24 kohta ja asia T-382/94, Confindustria ja Romoli v. neuvosto, tuomio 6.6.1996, Kok., s. II-519, 21 kohta).

62 Tässä tapauksessa yhtäältä kanteen nostamisen määräaikoja koskevat säännökset eivät kuitenkaan ole voineet aiheuttaa Minmetille minkäänlaisia tulkintavaikeuksia. Komissio ei myöskään ole menetellyt sellaisella tavalla, joka olisi voinut aiheuttaa sekaannusta määräajan arvioinnissa. Komissio on päinvastoin täyttänyt selkeyden ja oikeusvarmuuden vaatimukset antamalla kahdelle eri oikeushenkilölle tiedoksi kahtena eri päivänä kaksi eri päätöstä, vieläpä eri kieliversioina eli Minmetille englanninkielisenä ja Fluorsidille italiankielisenä. Tästä seuraa, että Minmetillä on ollut kaikki mahdollisuudet havaita ja tietää, että kyseessä oli kaksi oikeudellisesti erillistä päätöstä, joista kummastakin johtui erilaiset oikeusvaikutukset kumpaakin kantajaa kohtaan.

63 Toisaalta Minmet väittää vain hyvin yleisluonteisesti ja väitteitään todisteilla tukematta, että kanteen nostaminen myöhässä olisi johtunut sähköisten viestintävälineiden puutteellisesta toiminnasta ja sähköpostijärjestelmän ennakoimattomasta viivästymisestä sen ilmoittamisessa, ettei viesti ole mennyt perille, sekä faksin toimintaan liittyneistä ongelmista. Edes Minmetin kirjelmistä ei nimittäin ilmene, milloin Minmet on väitteidensä mukaan yrittänyt kannekirjelmän lähettämistä. Tällaiset ylimalkaiset ja perustelemattomat väitteet eivät voi riittää osoittamaan ylivoimaista estettä tai ennalta arvaamatonta tapahtumaa. Tämä väite on siten hylättävä selvästi perusteettomana.

64 Edellä esitetyin perustein on päädyttävä katsomaan, että Minmet on laiminlyönyt sille osoitetun päätöksen riitauttamisen EY 230 artiklan viidennessä kohdassa määrätyssä kanteen nostamisen määräajassa, joten Minmetille osoitettu päätös on tullut siihen nähden lainvoimaiseksi ja se on menettänyt oikeutensa riitauttaa päätöksen laillisuus.

II *Asiakysymys*

A *Yhteenveto kumoamisperusteista*

65 Kantajat vetoavat kanteensa tueksi lähinnä kolmeen kanneperusteeseen.

66 Ensimmäinen kanneperuste koskee pääasiallisesti EY 81 artiklan virheellistä soveltamista. Ensinnäkin komission riidanalaisessa päätöksessä väittämä kartelli on ”mahdoton”. Toiseksi on niin, että vaikka sellainen kartelli olisi ollut olemassa, se ei olisi vaikuttanut markkinoihin, sillä heinäkuussa 2000 tehty hintasopimus ei olisi kyennyt vaikuttamaan vuoden 2000 jälkimmäisellä puoliskolla siten kuin komissio väittää riidanalaisessa päätöksessä. Hinnat vuoden 2000 jälkimmäiselle puoliskolle oli vahvistettu 1999 tai ”aivan viimeistään” vuoden 2000 ensimmäisinä kuukausina. Kolmanneksi kantajat kiistävät, että Milanon kokouksessa olisi tehty sopimusta, jonka tarkoituksena olisi ollut rajoittaa kilpailua. Kyse oli vain tietojen vaihtamisesta kilpailijoiden välillä. Kantajat vetoavat tässä yhteydessä EY 253 artiklan mukaisen perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiin kilpailusääntöjen rikkomisen toteen näyttämisen osalta sekä asetuksen N:o 1/2003 2 artiklan rikkomiseen.

67 Toinen kanneperuste koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista sekä asetuksen N:o 1/2003 27 artiklan, EY 81 artiklan ja ”EY 253 tai EY 173 artiklan” rikkomista. Ensinnäkin riidanalaisen päätöksen lopputuloksen mukaan asiassa on kyse muunlaisesta kilpailusääntöjen

rikkomisesta kuin väitetiedoksiannossa esitettyjen syytösten mukaan. Komissio on nojautunut tosiseikkoihin, joita ei ollut mainittu väitetiedoksiannossa ja joista asianosaiset eivät ole voineet lausua puolustautuessaan. Toiseksi komissio on sisällyttänyt hallinnollisen menettelyn asiakirja-aineistoon asiakirjoja, jotka koskevat Fluorsidin tekemää vapautus- tai lievennyspyyntöä, vaikka se oli ensin väitetiedoksiannossa sivuuttanut tämän pyynnön.

68 Kolmas kanneperuste, johon vedotaan toissijaisesti, koskee asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan rikkomista kantajille määrätyn sakon yhteydessä. Kantajat kiistävät merkityksellisten markkinoiden ja niiden laajuuden määrittelyn riidanalaisessa päätöksessä. Komission näkemys rikkomisen vakavuudesta on suhteeton. Kantajat väittävät myös, että vuoden 2006 suuntaviivojen 18 kohtaa on sovellettu virheellisesti.

B *Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee EY 81 artiklan rikkomista*

1. Alustavat huomautukset

69 Kantajat väittävät pääasiallisesti yhtäältä, että komission riidanalaisessa päätöksessä toteama kartelli on mahdoton. Kyseessä olevat yritykset eivät ole voineet sanella alumiinifluoridin markkinahintaa alumiinintuottajille, koska tämä hinta ei määräytynyt tarjonnan vaan kysynnän perusteella. Toisaalta Milanon kokouksen tarkoituksena ei ollut määritellä ”kartellihintaa” vaan ”ymmärtää tiettyjen kustannusfunktioiden perusteella, millaisin hinnoin kyseiset riidanalaisen päätöksen vastaanottajat olisivat kyenneet ’pysymään markkinoilla’ tuotantokustannusten jatkuvasti kiihtyvästä kasvusta huolimatta”. Lisäksi alumiinifluoridin hinnat neuvotellaan kunakin vuonna seuraavan vuoden toimituksia varten. Sen vuoksi on mahdotonta, että heinäkuussa 2000 tehty hintasopimus olisi voinut vaikuttaa vuoden 2000 jälkimmäisellä puoliskolla. Kantajien mukaan tästä seuraa, että vaikka komission riidanalaisessa päätöksessä väittämä kilpailusääntöjen rikkominen olisi tapahtunut, se ei olisi voinut vaikuttaa asianomaisiin markkinoihin. Lopuksi kantajat katsovat ”Milanon tapahtumista”, että komissio on hankkinut näytön kilpailijoiden välisestä tietojenvaihdosta mutta ei kartellista ”markkinoiden rajoittamiseksi”. Komissio on siten soveltanut EY 81 artiklaa virheellisesti, laiminlyönyt EY 253 artiklan mukaisen perusteluvelvollisuuden kilpailusääntöjen rikkomisen toteen näyttämisen osalta sekä rikkonut asetuksen N:o 1/2003 2 artiklaa.

70 Komissio vaatii tämän kanneperusteen hylkäämistä.

71 Aluksi on syytä muistuttaa vakiintuneesta oikeuskäytännöstä, jonka mukaan yhtäältä osapuolen tai viranomaisen, joka väittää kilpailusääntöjä rikotun, tehtävänä on näyttää oikeudellisesti riittävällä tavalla toteen kilpailusääntöjen rikkomisen tunnusmerkistön täyttävät tosiseikat, ja toisaalta yrityksen, joka vetoaa puolustautumisperusteeseen kilpailusääntöjen rikkomisen toteamista vastaan, tehtävänä on osoittaa, että edellytykset tällaisen puolustautumisperusteen soveltamiselle täyttyvät siten, että kyseisen viranomaisen on tällöin turvauduttava muihin todisteisiin (asia C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998, Kok., s. I-8417, 58 kohta; yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomio 7.1.2004, Kok., s. I-123, 78 kohta ja asia T-120/04, Peróxidos Orgánicos v. komissio, tuomio 16.11.2006, Kok., s. II-4441, 50 kohta).

72 EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomisen toteen näyttämisestä on muistutettava myös, että komission on esitettävä nimenomaiset ja yhtäpitävät todisteet, joiden perusteella voidaan vakuuttua siitä, että väitetty rikkominen on tapahtunut (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 29/83 ja 30/83, CRAM ja Rheinzink v. komissio, tuomio 28.3.1984, Kok., s. 1679, 20 kohta). Jos tuomioistuin on epätietoinen, asia on ratkaistava sen yrityksen hyväksi, jolle rikkomisen toteamista koskeva päätös on osoitettu. Erityisesti käsitellessään kumoamiskannetta päätöksestä, jossa määrätään sakko, kyseinen tuomioistuin ei siis saa

katsoa, että komissio on näyttänyt kyseisen rikkomisen toteen oikeudellisesti riittävällä tavalla, jos sillä on tämän seikan osalta vielä epäilyjä (ks. asia T-38/02, Groupe Danone v. komissio, tuomio 25.10.2005, Kok., s. II-4407, 215 kohta).

73 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on myös niin, että kaikkien komission toimittamien todisteiden ei tarvitse välttämättä täyttää näitä edellytyksiä kaikkien rikkomisen osatekijöiden osalta. Riittää, että komission todisteet kokonaisvaltaisesti tarkasteltuina täyttävät nämä edellytykset (ks. yhdistetyt asiat T-67/00, T-68/00, T-71/00 ja T-78/00, JFE Engineering ym. v. komissio, tuomio 8.7.2004, Kok., s. II-2501, 180 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

74 Lisäksi on tavanomaista, että näihin kilpailunvastaisiin sopimuksiin ja menettelytapoihin liittyvät toimenpiteet toteutetaan vaivihkaa, että kokoukset pidetään salassa ja että niihin liittyvien asiakirjojen määrä pidetään mahdollisimman vähäisenä. Tästä seuraa, että vaikka komissio löytää asiakirjoja, jotka osoittavat nimenomaisesti toimijoiden välisen lainvastaisen yhteydenpidon, nämä asiakirjat – esimerkiksi kokousten pöytäkirjat – ovat normaalisti vain hajanaisia ja niitä on vähän, joten usein on välttämätöntä muodostaa kuva tietyistä yksityiskohdista päättelemällä. Näin ollen useimmissa tapauksissa kilpailunvastaisen menettelyn tai sopimuksen olemassaolo on pääteltävä tietyistä yhteensattumista ja seikoista, jotka yhdessä tarkasteltuina voivat muun johdonmukaisen selityksen puuttuessa olla osoitus kilpailusääntöjen rikkomisesta (edellä 71 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 55–57 kohta sekä yhdistetyt asiat C-403/04 P ja C-405/04 P, Sumitomo Metal Industries ja Nippon Steel v. komissio, tuomio 25.1.2007, Kok., s. I-729, 51 kohta).

75 EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetut käsitteet ”sopimus” ja ”yhdenmukaistettu menettelytapa” kattavat samankaltaisia salaisen yhteistyön muotoja, jotka eroavat toisistaan ainoastaan voimakkuutensa ja ilmenemismuotojensa osalta (asia C-49/92 P, komissio v. Anic Partecipazioni, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4125, 131 ja 132 kohta ja asia T-9/99, HFB ym. v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok., s. II-1487, 190 kohta). Kun kyse on monitahoisesta kilpailusääntöjen rikkomisesta, komissiolta ei myöskään voida edellyttää, että se yksilöisi täsmällisesti rikkomisen sopimukseksi tai yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi, kun EY 81 artiklassa joka tapauksessa tarkoitetaan kumpaakin näistä kilpailusääntöjen rikkomisen muodoista (ks. vastaavasti em. asia komissio v. Anic Partecipazioni, tuomion 111–114 kohta sekä yhdistetyt asiat T-305/94-T-307/94, T-313/94-T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 20.4.1999, Kok., s. II-931, 696 kohta). Nyt kyseessä olevassa tilanteessa kilpailusääntöjen rikkomisen kaksinkertainen oikeudellinen luonnehdinta sopimukseksi ”ja/tai” yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi on sen vuoksi ymmärrettävä siten, että siinä kuvataan monimutkaista kokonaisuutta, johon liittyvistä tosiseikoista osa täyttää EY 81 artiklan 1 kohdassa – jossa ei määrätä erityisestä tunnusmerkistöstä tällaisia monimutkaisia kilpailunrajoituksia varten – tarkoitetun sopimuksen ja osa puolestaan siinä tarkoitetun yhdenmukaistetun menettelytavan tunnusmerkit (asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok., s. II-1711, Kok. Ep. XI, s. II-79, 264 kohta ja em. asia HFB ym. v. komissio, tuomion 187 kohta).

2. Yhteenveto riidanalaisen päätöksen sisällöstä

76 On syytä muistuttaa, että komissio on nojautunut riidanalaisessa päätöksessä erityisesti seuraaviin asiakirjoihin EY 81 artiklan rikkomisen olemassaolon toteamiseksi: Milanon kokouksesta laadittu muistio (riidanalaisen päätöksen 77 ja 81–88 perustelukappale), Bolidenin Noralf-osaston edustaja O:n muistiinpanot tuosta kokouksesta (riidanalaisen päätöksen 89 perustelukappale), O:n lausuma kyseisestä muistiosta (riidanalaisen päätöksen 90 perustelukappale), O:n 25.10.2000 tekemät muistiinpanot Bolidenin Noralf-osaston ja IQM:n välisestä puhelinkeskustelusta (riidanalaisen päätöksen 94 perustelukappale) sekä Minmetin edustaja C:n 8. ja 9.11.2000 tekemät muistiinpanot (riidanalaisen päätöksen 95 ja 96 perustelukappale). Komissio päätteli näistä asiakirjoista, että Milanossa oli järjestetty 12.7.2000 Fluorsidin edustaja R:n, ICF:n edustaja G:n ja IQM:n edustaja A:n

kokous, johon Bolidenin Noralf-osaston edustaja O osallistui puhelimitse. Muistion Milanossa pidetystä kokouksesta laati Fluorsidin edustaja R. Komission mukaan tämä kokous oli sisällöltään ja tarkoitukseltaan kilpailunvastainen (riidanalaisen päätöksen 115–122 perustelukappale).

77 Edellä mainituissa asiakirjoissa käytetyillä teknisillä termeillä ja lyhenteillä on seuraavat määritelmät:

— US$/T tai US$/MT merkitsee, että hinnat on ilmaistu Yhdysvaltojen dollareina (USD) tonnilta tai metriseltä tonnilta

— INCOTERMS merkitsee ”International Commercial Term” (kansainvälisen kaupan toimituslausekkeet)

— FCA (Free Carrier) merkitsee ”vapaasti rahdinkuljettajalla”

— FOB (Free On Board) merkitsee ”vapaasti aluksessa”

— C&F Filo (Cost and Freight et Free in/Liner out) merkitsee ”kulut, rahti ja lastaus maksettuina, purkaminen säännöllisen linjaliikenteen ehdoin”

— LME (London Metal Exchange), suomeksi ”Lontoon metallipörssi”, on paikka, jossa noteerataan metallien hintoja. LME:ssä noteerattu kurssi määrittää alumiinin hinnan. Asiakirjoissa, joihin viitataan, tällä lyhenteellä tarkoitetaan alumiinin hintaa

— AlF_3 on alumiinifluoridin lyhenne. Lisäksi on syytä todeta, että alumiinifluoridin hinta voidaan laskea prosenttiosuutena LME:ssä noteeratusta kurssista. Asianosaisten antamien tietojen mukaan AlF_3:n hinta on yleensä 45–55 prosenttia LME:stä eli 650–900 USD.

78 Lisäksi on syytä todeta, että asiakirjat, joihin komissio nojautuu riidanalaisessa päätöksessä, on toimittanut joko Boliden tai kartellin muut jäsenet, erityisesti Fluorsid. Kantajat eivät ole kiistäneet kyseisten asiakirjojen aitoutta, luotettavuutta tai todistusvoimaa, eikä mikään seikka asiakirja-aineistossa anna aihetta olettaa, että niiden todistusvoimaa pitäisi kyseenalaistaa. Kantajat eivät nimittäin kyseenalaista näiden todisteiden sisältöä sellaisenaan vaan kiistävät pelkästään komission niistä kartellin olemassaolon osoittamiseksi tekemät johtopäätökset.

3. Näyttö rikkomisesta

79 Komissio on riidanalaisessa päätöksessä katsonut, että Milanon kokouksen osanottajat ovat tehneet sopimuksen alumiinifluoridin myyntihinnan korottamisesta 20 prosentilla. He ovat myös vahvistaneet hintojen yleisen tason useissa maanosissa, myös Euroopassa, ja joissakin tapauksissa jakaneet markkinat ja vaihtaneet kaupallisesti arkaluonteisia tietoja. Näin ollen on arvioitava todisteet, joihin komissio on riidanalaisessa päätöksessä nojautunut johtopäätöstensä tueksi.

80 Ensinnäkin Milanon kokouksesta laaditussa muistiossa viitataan kesäkuun 1999 ja kesäkuun 2000 välisenä aikana tapahtuneeseen 20 prosentin suuruiseen kokonaiskustannusten nousuun, jonka vuoksi on välttämätöntä korottaa alumiinifluoridin hintoja 20 prosentilla vuonna 2001. Tältä osin täsmennetään sen jälkeen seuraavaa:

”Koska [alumiinifluoridin] myyntihinta vuonna 2000 on vahvistettu vuoden 1999 ensimmäisellä puoliskolla ja meidän kustannuksemme vuoden 2000 puolivälissä ovat 20 prosenttia suuremmat kuin vuonna 1999, meidän hintojemme [alumiinifluoridille] vuonna 2001 olisi oltava 20 prosenttia korkeammat kuin vuonna 2000. Kaikki kolme osapuolta [Fluorsid, ICF ja IQM] ovat yksimieliset tämän korotuksen järkevyydestä tuottajan kannalta. On kuitenkin mietittävä, salliiko tarjonnan ja kysynnän suhde markkinoilla tällaisen korotuksen.” (riidanalaisen päätöksen 81 perustelukappale)

81 Milanon kokouksesta laaditusta muistiosta ilmenee näin ollen selvästi, että kokoukseen osallistuneet edustajat ja Fluorsidin edustaja heidän joukossaan ovat sopineet alumiinifluoridin myyntihintojensa korottamisesta 20 prosentilla vuonna 2001.

82 Milanon kokouksesta laaditusta muistiosta ilmenee Euroopan markkinoiden osalta lisäksi, että kyseiset edustajat sopivat vuoden 2001 hinnaksi 775 USD FCA eli 800 USD FOB alumiinifluoriditonnilta:

”Vuodeksi 2001 ICF haluaa korottaa hintaa, uusi hinta USD 800/T FCA Mordijk ja USD 775/T FOB Gabes. Tuottajahinta Euroopassa on siten 775/800 USD/T FCA/FOB.” (riidanalaisen päätöksen 85 perustelukappale)

83 Kaikista näistä asiaan liittyvistä asiakirjoista ilmenee, että tämä hinta on vähimmäismyyntihinta, jonka alittavia tarjouksia kartellin osapuolten ei pitänyt tehdä asianomaisilla markkinoilla.

84 Näitä johtopäätöksiä vahvistavat myös Bolidenin Noralf-osaston edustaja O:n muistiinpanot Milanon kokouksesta, johon hän osallistui puhelimitse, sekä hänen suulliset lausumansa komissiolle (riidanalaisen päätöksen 77, 89 ja 90 perustelukappale). Näistä muistiinpanoista ja lausumista ilmenee nimittäin, että kyseisen kokouksen osanottajat ovat väittäneet tarvitsevansa 20 prosentin hinnankorotusta ja ovat kustannustaulukon laadittuaan todenneet, että hintoja vuodeksi 2001 oli korotettava 20 prosentilla ja ne oli vahvistettava 800 USD:ksi tonnilta eli 50 prosentiksi LME-hinnasta.

85 Lisäksi useat Milanon kokouksen jälkeiset asiakirjat osoittavat, että tapaamiseen osallistuneet ovat noudattaneet tämän sopimuksen ehtoja, jatkaneet asiaan liittyvää kahdenvälistä yhteydenpitoaan ja vaihtaneet kaupallisesti arkaluonteisia tietoja erityisesti toistensa hintapolitiikan valvomiseksi vastavuoroisesti. Bolidenin Noralf-osaston edustaja T:n niin ikään Bolidenin Noralf-osaston edustaja O:lle osoittama viesti, joka koskee T:n ja IQM:n edustaja A:n välillä 25.10.2000 käytyä puhelinkeskustelua, osoittaa, että nämä ovat vaihtaneet tietoja hintatarjouksistaan eräälle asiakkaalle Australiassa. Nämä hintatarjoukset noudattivat Milanon kokouksessa sovittua vähimmäishintaa 800 USD tonnilta. Siitä nimittäin ilmenee, että IQM tarjosi kyseiselle asiakkaalle ”850–875–900” USD:n hintatasoa ja Bolidenin Noralf-osasto on puolestaan todennut, että se oli tarjonnut noin 800 USD:n hintaa tonnilta muttei ollut vielä tehnyt sopimusta tämän australialaisen asiakkaan kanssa (riidanalaisen päätöksen 94 perustelukappale).

86 Minmetin edustaja C:n muistiinpanosta, joka koskee hänen 8.11.2000 käymäänsä puhelinkeskustelua ICF:n edustaja G:n kanssa, ilmenee lisäksi, että ICF oli moittinut Minmetin tarjoamia ”varsin alhaisia” hintoja – ”725 USD FOB / 745 USD CFR” – erään Egyptissä järjestetyn tarjouskilpailun yhteydessä ja ihmetellyt, millä tavoin Minmet aikoi päästä Venezuelassa noudatettuun hintaan 875 USD tonnilta, kun venezuelalaisilla oli mahdollisuus osallistua tarjouskilpailuun Egyptissä. Tämän saman muistiinpanon mukaan ICF vahvisti, että brasilialaiselle alumiinintuottaja-asiakkaalle Albrasille tarjotut hinnat ylittivät 800 USD tonnilta (riidanalaisen päätöksen 95 perustelukappale).

87 Minmetin laatimasta 9.11.2000 päivätystä toisesta muistiosta, joka on lähetetty Fluorsidille ja joka koskee Minmetin edustajien C:n ja K:n tapaamista ICF:n edustajien G:n ja T:n kanssa, ilmenee lisäksi, että ICF on ilmoittanut Minmetille tehneensä erään brasilialaisen asiakkaan kanssa hankintasopimuksen hintaan 845 USD ja vahvistanut, ettei se tarjoaisi Venezuelan markkinoille enempää kuin 6 000 metristä tonnia. Minmet on vaatinut, että hintojen on Venezuelassa oltava yli 800 USD CFR (riidanalaisen päätöksen 96 perustelukappale).

88 Näin ollen 25.10. sekä 8. ja 9.11.2000 tapahtuneeseen yhteydenpitoon liittyvistä asiakirjoista ilmenee, että asianomaiset yritykset ovat toteuttaneet keskinäistä hintatasojen valvontaa. Kuten komissio on asianmukaisesti todennut riidanalaisessa päätöksessä, hinnat ovat myös olleet Milanon kokouksessa käytyjen neuvottelujen tulosten mukaisia. Tältä osin on todettava myös, että 25.10. sekä 8. ja 9.11.2000

päivätyt asiakirjat osoittavat Milanon kokouksen osanottajien jatkaneen yhteydenpitoa sen jälkeen erityisesti kantajien ja ICF:n kesken, joita tuossa kokouksessa tehty sopimus hinnoista selvästikin sitoi, koska ne ovat viitanneet kyseisen sopimuksen keskeisiin osiin.

89 Tämä sopimus hinnoista koski yhtäältä Euroopan markkinoita. Tältä osin nimittäin Milanon kokouksesta laaditussa muistiossa mainitaan muun muassa ennusteet alumiinifluoridin tuotanto- ja myyntimääristä vuonna 2001 Italian, Romanian, Espanjan, Skandinavian, Saksan, Benelux-maiden ja Yhdistyneen kuningaskunnan osalta (riidanalaisen päätöksen 85 perustelukappale). ICF ilmoitti tässä yhteydessä haluavansa nostaa hintaa vuodeksi 2001 siten, että uusi hinta olisi 800 USD tonnilta ”FCA Mordijk” ja 775 USD tonnilta ”FOB Gabes”, minkä seurauksena tuottajahinta Euroopassa olisi 775/800 USD tonnilta ”FCA/FOB” (ks. edellä 82 kohta).

90 Toisaalta komissio on osoittanut, ettei tätä sopimusta sovellettu pelkästään Euroopan markkinoihin vaan myös muihin maanosiin. Milanon kokouksesta laaditun muistion mukaan tavoitehinta Australiassa vuodeksi 2001 oli siten 800 USD tonnilta ”FOB Europe” eli ”50 % LME FOB”, kun taas hinta Euroopassa saattoi olla korkeampi kuin hinta Kiinassa ja sen olisi oltava 875 USD tonnilta (riidanalaisen päätöksen 86 perustelukappale). Etelä-Amerikan osalta muistioon sisältyy hintoja vuonna 2000 ja vähimmäishintoja vuodeksi 2001. Venezuelan osalta mainitaan vuodeksi 2001 hintana 850 USD metriseltä tonnilta ”C&F Filo” ja ehdottomana vähimmäishintana 890 USD metriseltä tonnilta. Brasilian osalta kaikki tuottajat ovat yksimieliset siitä, että hinnaksi oli vahvistettava noin ”50 % LME FOB” ja 875 USD tonnilta ”CFR” (riidanalaisen päätöksen 87 perustelukappale).

91 Bolidenin Noralf-osaston edustaja O on komissiolle antamissaan suullisissa lausumissa kertonut lisäksi, että Milanon kokouksen osanottajat ovat sopineet asiakkaiden jakamisesta sekä hintatasosta, joka olisi pyrittävä säilyttämään Euroopassa ja Euroopan ulkopuolella. Milanon kokouksen tarkoituksena oli myös aikaansaada uusi yhteinen selitys siitä, millä tavoin uudet hintatasot olisi otettava käyttöön. Milanon kokouksen osanottajat jakoivat keskenään eri asiakkaille tarjottavat määrät. Oli olemassa implisiittinen sopimus siitä, että asiakkaiden jakamista ja kullekin asiakkaalle tehtäviä tavarantoimituksia noudatetaan (ks. riidanalaisen päätöksen 90 perustelukappale).

92 Samoin 25.10.2000 puhelimitse annetun ilmoituksen mukaan IQM:n edustaja A halusi jatkaa yhteydenpitoa Bolidenin Noralf-osaston edustajan T:n kanssa erityisesti alumiinifluoridin hintatasosta Australiassa ja muistutti Milanon kokouksessa sovitusta hinnasta 800 USD (riidanalaisen päätöksen 94 perustelukappale).

93 Milanon kokouksesta laaditusta muistiosta ilmenee lopuksi myös, että Milanon kokouksen osanottajat eli Fluorsid, ICF ja IQM ovat sen jälkeen vaihtaneet tietoja tuotannosta ja myyntimääristä vuonna 2000 sekä ennusteista vuodeksi 2001 maailman eri maiden osalta siten, että tähän on sisältynyt tiedot tarkoista määristä ja tiedot on esitetty tuottaja- ja asiakaskohtaisesti. ”Yksittäisistä markkinoista” muistiossa mainitaan seuraavaa (riidanalaisen päätöksen 84 perustelukappale):

”Olemme tarkastelleet kaikkia markkinoita erikseen vahvistaaksemme yleisen hintatason ja joissakin tapauksissa markkinoiden jaon. Olemme kuitenkin kaikki samaa mieltä siitä, että on saavutettava mahdollisimman korkea hintataso siitä riippumatta, kuka saa myynnin itselleen. Meidän on sen vuoksi hillittävä kaikkia merkittäviä hinnanalennuksia.”

94 Tästä seuraa, että Milanon kokouksen osanottajat ovat vaihtaneet kaupallisesti arkaluonteisia tietoja, kuten tietoja tuotannostaan, toteutuneista tai tavoitelluista myyntimääristään ja asiakkaistaan sekä Euroopassa että muualla maailmassa, hintojensa määräytymisestä sekä markkinoiden jakautumisesta niiden kesken sopiakseen näistä kilpailua koskevista parametreistä.

95 Kaikista näistä todisteista, joiden sisältöä kantajat eivät kiistä sellaisinaan, seuraa siten, että komissio on oikeudellisesti riittävällä tavalla osoittanut Milanon kokouksessa, johon kantajat ovat osallistuneet, tehdyn EY 81 artiklassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklassa tarkoitetun hintojen vahvistamista koskevan sopimuksen olemassaolon.

96 Tästä seuraa, että komissio on riidanalaisessa päätöksessä osoittanut Milanon kokouksen kilpailunvastaisen tarkoituksen ja EY 81 artiklan 1 kohdan vastaisen sopimuksen olemassaolon eikä asiassa ole tarpeen osoittaa, että tällä sopimuksella olisi ollut vaikutuksia (edellä 75 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic Partecipazioni, tuomion 123 kohta ja edellä 73 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat JFE Engineering ym. v. komissio, tuomion 181 kohta). Tältä osin on syytä muistuttaa, että sopimuksen kilpailunvastainen tarkoitus ja vaikutus eivät ole kumulatiivisia vaan vaihtoehtoisia edellytyksiä sen arvioimiseksi, kuuluuko tällainen sopimus EY 81 artiklan 1 kohdassa määrätyn kiellon piiriin. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tämän edellytyksen vaihtoehtoisuus, joka osoitetaan konjunktiolla ”tai”, johtaa siihen, että ensiksi on tarkasteltava sopimuksen tarkoitusta ottaen huomioon se taloudellinen asiayhteys, jossa sitä on sovellettava. Sopimuksen vaikutuksia ei ole tarpeen tarkastella, jos sopimuksen tarkoituksen osoitetaan olleen kilpailunvastainen (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P ja C-519/06 P, GlaxoSmithKline Services ym. v. komissio, tuomio 6.10.2009, Kok., s. I-9291, 55 kohta sekä yhdistetyt asiat C-403/08 ja C-429/08, Football Association Premier League ym., tuomio 4.10.2011, Kok., s. I-9083, 135 kohta). Tästä seuraa, että kantajien esittämä perustelu, jonka mukaan tällaisen sopimuksen täytäntöönpano olisi ”mahdotonta”, on hylättävä.

97 Näin ollen ei ole tarpeen tarkastella, täyttyvätkö oikeuskäytännön mukaiset yhdenmukaistetun menettelytavan tunnusmerkit (ks. edellä 75 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö) myös tässä tapauksessa. Kun nimittäin EY 81 artiklassa määrätyn kiellon soveltamisen edellytyksenä oleva ”sopimuksen” kriteeri täyttyy tässä tapauksessa, kysymyksen tarkastelu kohdistuisi vain saman kartellin vaihtoehtoiseen oikeudelliseen luonnehdintaan, jolla ei olisi merkitystä arvioitaessa asiaa muilta osin.

98 Kaikesta edellä lausutusta seuraa, että EY 81 artiklan virheellistä soveltamista koskeva väite on hylättävä perusteettomana.

99 Perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä ”kilpailusääntöjen rikkomisen toteen näyttämisen osalta” koskevasta väitteestä on huomautettava, että kantajat ovat viitanneet perustelujen puuttumiseen vain tämän kanneperusteen otsikossa esittämättä kuitenkaan perusteluja sen tueksi. Koska tätä väitettä ei siis ole mitenkään yksilöity tai perusteltu, sen on katsottava liittyvän tämän kanneperusteen asiakysymykseen ja kohdistuvan riidanalaisen päätöksen perustelujen oikeellisuuteen (asia C-367/95 P, komissio v. Sytraval ja Brink’s France, tuomio 2.4.1998, Kok., s. I-1719, 65–68 kohta). Näin ollen tämä väite liittyy EY 81 artiklan virheellistä soveltamista koskevaan väitteeseen, eikä sitä ole tarpeen tutkia erikseen.

100 Siinäkin tapauksessa, että kantajien katsottaisiin todella vetoavan perustelujen puutteellisuuteen tai tämä kumoamisperuste olisi tutkittava viran puolesta, on syytä muistuttaa, että EY 253 artiklassa edellytettyjen perustelujen pitää olla kyseessä olevan toimenpiteen luonteen mukaisia ja niistä pitää selkeästi ja yksiselitteisesti ilmetä toimenpiteen tehneen toimielimen päättely siten, että niille, joita toimenpide koskee, selviävät sen syyt ja että unionin tuomioistuimet voivat tutkia toimenpiteen laillisuuden (asia C-338/00 P, Volkswagen v. komissio, tuomio 18.9.2003, Kok., s. I-9189, 124 kohta ja asia C-413/06 P, Bertelsmann ja Sony Corporation of America v. Impala, tuomio 10.7.2008, Kok., s. I-4951, 166 ja 178 kohta). Vaikka komission on EY 253 artiklan mukaan mainittava tosiseikat, joista riippuu, onko päätös perusteltu, sekä päätöksen tekemiseen johtaneet seikat, tämä määräys ei velvoita komissiota esittämään kaikkia tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, joita hallinnollisen menettelyn aikana on käsitelty (yhdistetyt asiat 43/82 ja 63/82, VBVB ja VBBB v. komissio, tuomio 17.1.1984, Kok., s. 19, Kok. Ep. VII, s. 421, 22 kohta; asia 246/86, Belasco ym. v. komissio, tuomio 11.7.1989, Kok., s. 2117, 55 kohta; em. asia Volkswagen v. komissio, tuomion 127 kohta ja asia T-11/06, Romana Tabacchi v. komissio, tuomio 5.10.2011, Kok., s. II-668, 233 kohta). Perusteluvelvollisuuden täyttymistä on arvioitava asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella, joita ovat muun muassa toimenpiteen sisältö,

esitettyjen perustelujen luonne ja se tarve, joka niillä, joille toimenpide on osoitettu tai joita se koskee suoraan ja erikseen, voi olla saada selvennystä tilanteeseen (asia C-89/08 P, komissio v. Irlanti ym., tuomio 2.12.2009, Kok., s. I-11245, 77 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

101 Tässä tapauksessa komissio on kuitenkin selostanut riidanalaisessa päätöksessä tosiseikat ja oikeudelliset seikat sekä kaikki ne tarkastelut, joiden perusteella se on päätynyt tekemään kyseisen päätöksen. Myös päätöksen perustelut ovat olleet riittävät siten, että kantajat ovat voineet saada tiedon päätöksen perusteista ja unionin yleinen tuomioistuin on voinut täyttää valvontatehtävänsä. Näin ollen riidanalaisessa päätöksessä ei ole EY 81 artiklan rikkomisen toteen näyttämiseen liittyvää perustelujen puutteellisuutta, ja tämä väite on joka tapauksessa hylättävä.

102 Näin ollen tämä kanneperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.

C *Toinen kanneperuste, joka koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista*

1. Alustavat huomautukset

103 Kantajat väittävät, että komissio on loukannut puolustautumisoikeuksia asetuksen N:o 1/2003 2 ja 27 artiklan osalta. Riidanalaisen päätöksen lopputuloksen mukaan asiassa on kyse muunlaisesta kuin väitetiedoksiannossa hallinnollisen menettelyn aikana ilmoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta. Komissio on jatkanut tutkintaansa ja koonnut lisää asiakirjoja väitetiedoksiannon jälkeen. Kantajat eivät ole voineet käyttää puolustautumisoikeuksia tältä osin. Yhtäältä riidanalaisen päätöksen perusteeksi on otettu rikkomisia ja tosiseikkoja, joita ei ole mainittu väitetiedoksiannossa, erityisesti 8. ja 9.11.2000 tapahtuneisiin kahdenvälisiin yhteydenpitoihin liittyvät asiakirjat. Toisaalta väitetiedoksiannon perusteeksi oli otettu yksi ”jatkuva kilpailusääntöjen rikkominen” mutta riidanalaisen päätöksen perusteeksi ”kuusi kuukautta kestänyt rikkominen”. Fluorsid huomauttaa myös, että väitetiedoksiannosta puuttuu maininta sen komissiolle esittämästä sakon alentamista koskevasta pyynnöstä, ja väittää, että väitetiedoksiannosta puuttuu tämän pyynnön hylkäämisen perustelut.

104 Komissio kiistää kantajien perustelut. Milanon kokouksen jälkeiseen yhteydenpitoon liittyvät asiakirjat sisältyvät komission hallinnolliseen asiakirja-aineistoon. Väitteitä, jotka komissio on esittänyt kartellin jäseniä vastaan, ei ole millään tavoin laajennettu. Kantajilla on ollut tiedossaan ne komission toteamat tosiseikat, jotka on luettu kartellin jäsenten syyksi. Komission lopullisen päätöksen eli riidanalaisen päätöksen ei tarvitse olla identtinen väitetiedoksiannon kanssa. Komissio ilmoittaa, ettei se pitänyt tarpeellisena hyväksyä täydentävää väitetiedoksiantoa niistä todisteista, joita väitetiedoksiannossa ei mainittu. Kyseiset asiakirjat eivät kyseenalaista päätöksen perusteeksi jo otettuja todisteita, eivätkä ne olisi antaneet aihetta johtopäätösten muunlaiseen muotoiluun.

105 Lisäksi komissio toteaa Fluorsidin puolustautumisoikeuden loukkaamista sen esittämän sakon alentamista koskevan pyynnön yhteydessä koskevasta väitteestä, että komissio oli katsonut, ettei Fluorsidin esittämälle pyynnölle sakon alentamisesta ollut perusteita, koska Fluorsidin toimittamista todisteista ei ollut merkittävää hyötyä, ja se oli ilmoittanut tästä Fluorsidille 13.7.2007. Komissio oli mielestään velvollinen ottamaan kantaa tähän pyyntöön vasta riidanalaisessa päätöksessä, kuten se on tehnytkin. Fluorsid on siten voinut käyttää puolustautumisoikeuksiaan hallinnollisessa menettelyssä tietoisena siitä, ettei sen pyyntöön sakon alentamisesta ollut suostuttu.

106 On muistutettava, että puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen kilpailupolitiikan alaan liittyvien hallinnollisten menettelyjen toimittamisessa on unionin oikeuden yleinen oikeusperiaate, jonka noudattamista unionin tuomioistuimet valvovat (ks. asia C-534/07 P, Prym ja Prym Consumer v. komissio, tuomio 3.9.2009, Kok., s. I-7415, 26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

107 Kuten vakiintuneessa oikeuskäytännössä on katsottu, puolustautumisoikeuksien noudattaminen edellyttää sitä, että asianomainen yritys saa hallinnollisen menettelyn kuluessa ilmaista asianmukaisesti näkemyksensä esiin tuotujen tosiseikkojen ja olosuhteiden paikkansapitävyydestä ja merkityksestä sekä niistä asiakirjoista, joita komissio on käyttänyt perussopimuksen rikkomista koskevan väitteensä tukena (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 100/80-103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok., s. 1825, Kok. Ep. VII, s. 133, 10 kohta; asia C-310/93 P, BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok., s. I-865, 21 kohta ja asia C-511/06 P, Archer Daniels Midland v. komissio, tuomio 9.7.2009, Kok., s. I-5843, 88 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

108 Asetuksen N:o 1/2003 27 artiklan 1 kohta ilmentää tätä periaatetta, koska siinä säädetään siitä, että osapuolille on lähetettävä väitetiedoksianto, jossa on esitettävä selkeästi kaikki ne olennaiset seikat, joihin komissio menettelyn tässä vaiheessa perustaa näkemyksensä (ks. vastaavasti edellä 71 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 67 kohta), jotta niillä, joita asia koskee, on todellinen mahdollisuus saada tieto siitä, millaiseen menettelyyn komissio katsoo niiden syyllistyneen, ja komission käytettävissä olevista todisteista (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002, Kok., s. I-8375, 315 ja 316 kohta ja edellä 71 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 66 ja 67 kohta) sekä mahdollisuus puolustautua tehokkaasti, ennen kuin komissio tekee lopullisen päätöksen (ks. vastaavasti edellä 107 kohdassa mainittu asia Archer Daniels Midland v. komissio, tuomion 85 ja 86 kohta). Kyseinen vaatimus täyttyy, kun lopullisessa päätöksessä ei aseteta asianomaisten henkilöiden vastuulle väitetiedoksiannossa tarkoitetuista rikkomisista poikkeavia rikkomisia ja siinä esitetään ainoastaan ne tosiseikat, joista asianomaisilla on ollut mahdollisuus esittää näkemyksensä (ks. vastaavasti asia T-213/00, CMA CGM ym. v. komissio, tuomio 19.3.2003, Kok., s. II-913, 109 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

109 Ne olennaiset seikat, joihin komissio perustaa näkemyksensä väitetiedoksiannossa, voidaan kuitenkin esittää tiivistelmänomaisesti, eikä lopullisen päätöksen tarvitse välttämättä täydellisesti vastata väitetiedoksiantoa (edellä 107 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 14 kohta), sillä väitetiedoksianto on valmisteleva asiakirja, jossa tehdyt arviot tosiseikoista ja oikeudellisista seikoista ovat vain väliaikaisia (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 142/84 ja 156/84, British American Tobacco ja Reynolds Industries v. komissio, tuomio 17.11.1987, Kok., s. 4487, Kok. Ep. IX, s. 249, 70 kohta). Väitetiedoksiantoa voidaan siten täydentää osapuolten antaman vastineen perusteella, jossa esitetyt argumentit osoittavat, että osapuolet ovat todella voineet käyttää puolustautumisoikeuksiaan. Komissio voi myös hallinnollisen menettelyn huomioon ottaen muuttaa ja täydentää, sekä tosiasiallisesti että oikeudellisesti, esittämiensä väitteiden tukena olevia perusteluja (ks. vastaavasti asia T-86/95, Compagnie générale maritime ym. v. komissio, tuomio 28.2.2002, Kok., s. II-1011, 448 kohta ja asia T-310/01, Schneider Electric v. komissio, tuomio 22.10.2002, Kok., s. II-4071, 438 kohta). Näin ollen komissio voi lopullisen päätöksen tekemiseen asti joko luopua erityisesti asianosaisten kirjallisten tai suullisten huomautusten perusteella tietyistä tai jopa kaikista niitä vastaan aluksi esittämistään väitteistä ja muuttaa siten kantaansa niiden eduksi tai päinvastoin päättää lisätä uusia väitteitä, kunhan se varaa kyseisille yrityksille tilaisuuden esittää niiltä osin huomautuksensa (ks. yhdistetyt asiat T-191/98, T-212/98-T-214/98, Atlantic Container Line ym. v. komissio, tuomio 30.9.2003, Kok., s. II-3275, 115 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

110 Kuten oikeuskäytännössä on myös todettu, puolustautumisoikeuksia on loukattu, jos on olemassa mahdollisuus, että komission sääntöjenvastaisen toiminnan vuoksi sen toteuttama hallinnollinen menettely olisi saattanut johtaa erilaiseen tulokseen. Kantajana oleva yritys näyttää toteen, että tällainen loukkaaminen on tapahtunut, jos se voi osoittaa riittävällä tavalla, ei että komission päätöksellä olisi ollut toisenlainen sisältö vaan että se olisi voinut puolustautua paremmin, jos sääntöjenvastaisuutta ei olisi tapahtunut, esimerkiksi siksi, että se olisi voinut käyttää puolustuksessaan asiakirjoja, joihin se ei saanut tutustua hallinnollisen menettelyn aikana (ks. vastaavasti asia C-194/99 P, Thyssen Stahl v. komissio, tuomio 2.10.2003, Kok., s. I-10821, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja

asia C-407/08 P, Knauf Gips v. komissio, tuomio 1.7.2010, Kok., s. I-6375, 28 kohta; ks. myös analogisesti asia C-141/08 P, Foshan Shunde Yongjian Housewares & Hardware v. neuvosto, tuomio 1.10.2009, Kok., s. I-9147, 94 kohta).

111 Siltä osin kuin on kyse erityisesti oikeudesta tutustua asiakirja-aineistoon, tämän tutustumisoikeuden epäämistä koskevassa vakiintuneessa oikeuskäytännössä on todettu olevan riittävää, että yritys osoittaa, että se olisi voinut käyttää kyseistä asiakirjaa puolustautuessaan (ks. asia C-109/10 P, Solvay v. komissio, tuomio 25.10.2011, Kok., s. I-10329, 57 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen, sekä julkisasiamies Kokottin samassa asiassa esittämän ratkaisuehdotuksen 171 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen; edellä 71 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 74 ja 75 kohta; edellä 110 kohdassa mainittu asia Knauf Gips v. komissio, tuomion 23 kohta ja edellä 108 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002, 318 ja 324 kohta). Kyseisen yrityksen ei tarvitse osoittaa, että tämä sääntöjenvastaisuus olisi vaikuttanut menettelyn kulkuun ja komission päätöksen sisältöön sen vahingoksi, vaan ainoastaan, että se on voinut vaikuttaa menettelyn kulkuun ja komission päätöksen sisältöön (ks. vastaavasti em. asia Solvay v. komissio, julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotuksen 179 ja 181 kohta; asia C-51/92 P, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4235, 81 kohta; asia C-199/99 P, Corus UK v. komissio, tuomio 2.10.2003, Kok., s. I-11177, 128 kohta; edellä 108 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 318 kohta ja edellä 71 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 74 kohta). Jos asiakirjojen sisällöstä ei ole annettu tietoa, asianomaisen yrityksen ei siten tarvitse osoittaa, että hallinnollinen menettely olisi johtanut erilaiseen lopputulokseen, jos kyseisten asiakirjojen sisällöstä olisi annettu tieto, vaan on riittävää, että asianomainen yritys osoittaa edes pienen mahdollisuuden, että asiakirjat, jotka eivät olleet saatavilla hallinnollisessa menettelyssä, olisivat voineet olla hyödyllisiä sen puolustuksen kannalta (ks. em. asia Solvay v. komissio, julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotuksen 181 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja edellä 71 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 131 kohta).

2. Väite puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta Milanon kokouksen jälkeistä yhteydenpitoa koskevien asiakirjojen yhteydessä

112 Käsiteltävässä asiassa kantajat väittävät pääasiallisesti, että komissio olisi nojautunut riidanalaisessa päätöksessä asiakirjoihin, joita ei mainittu väitetiedoksiannossa, erityisesti 8. ja 9.11.2000 tapahtuneeseen yhteydenpitoon liittyviin asiakirjoihin ja että tämä merkitsee puolustautumisoikeuksien loukkaamista.

113 Tältä osin edellä 20–22, 76 ja 86–88 kohdasta (ks. myös riidanalaisen päätöksen 239 perustelukappale) ilmenee, että komissio on nimittäin nojautunut riidanalaisessa päätöksessä kyseisiin asiakirjoihin osoittaakseen kartellin olemassaolon ja sen täytäntöönpanon johtopäätösten tekemiseksi rikkomisen vakavuuden arvioinnissa ja kantajille määrättävän sakon suuruuden vahvistamisessa.

114 Näin ollen on ensimmäiseksi syytä verrata väitetiedoksiannon sisältöä riidanalaisen päätöksen sisällön kanssa.

115 Väitetiedoksiannossa komissio on katsonut, että kartellin jäsenten välillä oli ollut yhteydenpitoa vuodesta 1997 lähtien (76 kohta ja sitä seuraavat kohdat), ja maininnut Kreikassa 29.7.1999 pidetystä kokouksesta (85 kohta ja sitä seuraavat kohdat) sekä myöhemmästä yhteydenpidosta (92 kohta ja sitä seuraavat kohdat) ja Milanon kokouksesta (103 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Väitetiedoksiannossa viitataan kartellin täytäntöönpanoa koskevien tosiseikkojen kuvailun yhteydessä kartellin jäsenten väliseen yhteydenpitoon, muun muassa Milanon kokouksen jälkeiseen yhteydenpitoon. Komissio on katsonut, että ”Milanon kokouksen jälkeen tuossa kokouksessa tehdyn sopimuksen osapuolet ovat jatkaneet alumiinifluoridin markkinoita koskevien tietojen vaihtamista kahdenvälisen yhteydenpidon avulla” (117 kohta). Tältä osin komissio mainitsee nimenomaisesti 25.10.2000 tapahtuneen

yhteydenpidon, vuoden 2001 aikana jatkuneen yhteydenpidon, 17.–21.2.2002 pidetyn konferenssin, San Diegossa 6.3.2003 pidetyn toisen konferenssin sekä tammikuussa 2004 ja 21.1.2005 tapahtuneen yhteydenpidon (118–123 kohta). Lisäksi komissio on maininnut, että kartelli on pantu täytäntöön ja että komissio on ottanut tämän seikan huomioon arvioidessaan rikkomisen vakavuutta (227 kohta).

116 Rikkomisen kestoajan osalta komissio on katsonut väitetiedoksiannossa, että rikkominen oli alkanut 30.6.1997 eli Soussen kokouksen päivänä ja voimistunut Kreikassa 29.7.1999 pidetyn kokouksen jälkeen, ”kun lopullinen sopimus myyntihintojen korottamisesta vuodeksi 2000 tehtiin ja se tuli voimaan”, ja että Milanossa tehtiin 12.7.2000 samanlainen sopimus myyntihinnoista vuodeksi 2001. Komissio katsoi tämän osoittavan, että rikkominen oli Fluorsidin, ICF:n ja IQM:n osalta jatkunut ”ainakin 31.12.2001 asti”, jolloin tämän sopimuksen täytäntöönpanoaika eli se ajanjakso, jonka kuluessa sopimuksen piiriin kuuluvat myynnit tapahtuivat, päättyi (216 kohta).

117 Riidanalaisen päätöksen 155 ja 156 perustelukappaleessa komissio viittaa ”syksyllä 2000 tapahtuneisiin kahdenvälisiin yhteydenpitoihin”, erityisesti 25.10.2000 sekä 8. ja 9.11.2000 tapahtuneisiin. Nämä yhteydenpidot osoittavat Milanon kokouksessa tehdyn sopimuksen seurannan sen täytäntöön panemiseksi. Riidanalaisen päätöksen 239 perustelukappaleessa komissio viittaa sakon perusmäärän vahvistamisen yhteydessä uudelleen 8. ja 9.11.2000 tapahtuneisiin kartellin täytäntöönpanoa koskeneisiin yhteydenpitoihin liittyviin asiakirjoihin. Kyseisessä perustelukappaleessa komissio ilmoittaa ottaneensa huomioon kartellin toteutumisasteen määrittäessään myyntiarvosta huomioon otettavan osuuden ja viittaa erityisesti riidanalaisen päätöksen 154–156 perustelukappaleeseen.

118 Rikkomisen kestoajasta komissio katsoo riidanalaisessa päätöksessä, että kartelli on jatkunut ainakin 12.7. ja 31.12.2000 välisen ajan (riidanalaisen päätöksen 241 ja 147 perustelukappale). Riidanalaisen päätöksen 146 perustelukappaleen mukaan ”toimitussopimukset neuvoteltaisiin etukäteen ajanjaksona, joka alkaa kunkin kalenterivuoden jälkimmäisen puoliskon aikana ja päättyy saman kalenterivuoden lopussa tai seuraavan kalenterivuoden viiden ensimmäisen kuukauden aikana”. Komissio on siten katsonut, että alumiinifluoridialan käytännön mukaisesti hinnat määriteltiin etukäteen seuraavaksi tilikaudeksi.

119 Lopuksi on syytä täsmentää, että Milanon kokouksen jälkeen muun muassa 8. ja 9.11.2000 tapahtuneisiin yhteydenpitoihin liittyviä asiakirjoja ei mainita riidanalaisen päätöksen osassa, joka koskee rikkomisen kestoaikaa.

120 Tästä seuraa, että vaikka väitetiedoksiannossa käytettiin Milanon kokouksen jälkeisiin yhteydenpitoihin liittyviä, muun muassa edellä 115 kohdassa mainittuja asiakirjoja, on todettava, ettei väitetiedoksiannossa kuitenkaan nimenomaisesti mainita 8. ja 9.11.2000 tapahtuneisiin kahdenvälisiin yhteydenpitoihin liittyviä asiakirjoja, joihin komissio on sen sijaan nojautunut riidanalaisessa päätöksessä.

121 Nämä 8. ja 9.11.2000 tapahtuneisiin yhteydenpitoihin liittyvät asiakirjat ovat kuitenkin sisältyneet komission hallinnolliseen asiakirja-aineistoon, ja komissio on väitetiedoksiannon lähettäessään toimittanut ne hallinnollisen menettelyn asianosaisille ja siten myös kantajille puolustautumisoikeuksien käyttämistä ja asiakirja-aineistoon tutustumista varten. Ei myöskään ole kiistetty yhtäältä sitä, että kantajilla on ollut tilaisuus tutustua asiakirja-aineistoon kokonaisuudessaan, 8. ja 9.11.2000 tapahtuneisiin yhteydenpitoihin liittyvät asiakirjat mukaan luettuina, eikä toisaalta sitä, että väitetiedoksiannossa oli nimenomaisesti mainittu Milanon kokouksen jälkeiset yhteydenpidot, joskin yleisluonteisesti.

122 Sekä 8. ja 9.11.2000 tapahtuneet kahdenväliset yhteydenpidot, joita ei mainita väitetiedoksiannossa, että väitetiedoksiannossa nimenomaisesti mainitut yhteydenpidot osoittavat kantajien osallistuneen kartelliin ja sen täytäntöönpanoon Milanon kokouksen jälkeen. Tältä osin on kuitenkin ollut riittävää, että komissio on väitetiedoksiannossa perustanut yhtä jatkettua rikkomista ja sen toteuttamista koskevan arviointinsa erinäisiin seikkoihin, kuten Milanon kokoukseen sekä sen jälkeisiin

kahdenvälisiin ja monenvälisiin yhteydenpitoihin, erityisesti erääseen yhteydenpitoon 25.10.2000 eli siis syksyllä 2000. Väitetiedoksiannossa selostetut todisteet nimittäin riittivät jo yksinään tekemään kantajat tietoisiksi siitä, että komissio saattaa käyttää niitä kantajia vastaan todisteina rikkomisesta. Kun otetaan huomioon väitetiedoksiannossa mainitut Milanon kokouksen jälkeisiin yhteydenpitoihin liittyvät asiakirjat, 8. ja 9.11.2000 tapahtuneisiin yhteydenpitoihin liittyvät asiakirjat eivät siten olleet välttämättömiä jatketun rikkomisen ja sen toteuttamisen toteen näyttämiseksi. Riidanalaisen päätöksen 156 perustelukappaleessa ja erityisesti alaviitteessä 128 komissio viittaakin myös 25.10.2000 tapahtuneeseen yhteydenpitoon, joka oli jo mainittu väitetiedoksiannon 118 kohdassa. Näin ollen 8. ja 9.11.2000 tapahtuneisiin yhteydenpitoihin liittyneet asiakirjat eivät sellaisinaan ole vaikuttaneet ratkaisevasti siihen lopputulokseen, johon komissio päätyi riidanalaisessa päätöksessä, koska väitetiedoksiannossa oli jo katsottu muiden todisteiden perusteella, että jatkettu rikkominen ja sen täytäntöönpano jatkuivat vielä 31.12.2000 jälkeen.

123 Lisäksi on syytä muistuttaa edellä 110 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia loukataan vain siinä tapauksessa, että on olemassa mahdollisuus siihen, että hallinnollinen menettely olisi voinut johtaa erilaiseen lopputulokseen, jollei menettelyssä olisi tehty kyseistä virhettä eli tässä tapauksessa jätetty väitetiedoksiannossa viittaamatta nimenomaisesti 8. ja 9.11.2000 tapahtuneisiin yhteydenpitoihin liittyviin asiakirjoihin.

124 On kuitenkin todettava, ettei tilanne ole tällainen käsiteltävässä asiassa.

125 Kuten nimittäin edellä 121 kohdassa on todettu, kantajilla on ollut tilaisuus tutustua 8. ja 9.11.2000 tapahtuneisiin yhteydenpitoihin liittyviin asiakirjoihin väitetiedoksiannon yhteydessä, mutta kantajat eivät ole väittäneet hallinnollisessa menettelyssä eivätkä oikeudenkäynnin aikana, että kyseisiin asiakirjoihin sisältyisi vähäisiäkään niiden eduksi vaikuttavia todisteita. Lisäksi kantajat ovat hallinnollisen menettelyn aikana jopa luopuneet mahdollisuudesta ottaa kantaa Milanon kokouksen jälkeisiin yhteydenpitoihin, jotka oli nimenomaisesti mainittu väitetiedoksiannossa (väitetiedoksiannon 117–123 kohta). Samoin kantajat eivät ole edes oikeudenkäynnin aikana selittäneet eivätkä perustelleet, millä tavalla näiden asiakirjojen jättäminen nimenomaisesti mainitsematta väitetiedoksiannossa olisi heikentänyt niiden puolustautumisen tehokkuutta hallinnollisessa menettelyssä ja millä tavalla ne olisivat voineet puolustautua tehokkaammin, jos niille olisi siinä yhteydessä nimenomaisesti ilmoitettu, että komissio aikoi riidanalaisessa päätöksessä käyttää 8. ja 9.11.2000 päivättyjä asiakirjoja todisteina kantajien osallistumisesta rikkomiseen ja sen täytäntöönpanoon. Kun otetaan huomioon näiden asiakirjojen sisältö, josta kantajat ovat näiden, kantajien omista piireistä lähtöisin olevien asiakirjojen laatijoina täysin tietoisia, on päinvastoin todettava, etteivät kantajat ole osoittaneet, että ne olisivat voineet saada asiakirjoista niiden eduksi vaikuttavia todisteita kilpailunvastaisen sopimuksen olemassaoloa ja sen myöhempää täytäntöönpanoa koskevissa kysymyksissä. Tältä osin on syytä täsmentää, että komissio ei – arvioidessaan rikkomisen vakavuutta sakon määrän laskemiseksi – ole ottanut huomioon rikkomisen vaikutuksia markkinoihin. Näin ollen kantajien ei ole ollut mahdollista osoittaa, että se seikka, ettei niille väitetiedoksiannossa ilmoitettu nimenomaisesti komission aikomuksesta käyttää kyseisiä asiakirjoja todisteina rikkomisesta, olisi voinut vaikuttaa niiden puolustautumisen tehokkuuteen ja siten siihen lopputulokseen, johon komissio päätyi riidanalaisessa päätöksessä (ks. vastaavasti ja analogisesti edellä 75 kohdassa mainitussa asiassa Hercules Chemicals v. komissio 17.12.1991 annetun tuomion, joka on vahvistettu edellä 111 kohdassa mainitussa asiassa Hercules Chemicals v. komissio 8.7.1999 annetun tuomion 80 kohdassa, 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

126 Kantajat eivät voi missään tapauksessa väittää, että tämä laiminlyönti olisi voinut estää niitä puolustautumasta tehokkaasti sitä väitettä vastaan, että rikkominen on jatkunut 31.12.2001 asti. Komissio ei nimittäin ole väitetiedoksiannossa eikä myöskään riidanalaisessa päätöksessä perustellut rikkomisen kestoaikaa 8. ja 9.11.2000 tapahtuneilla yhteydenpidoilla. Riidanalainen päätös ei tältä osin eroa väitetiedoksiannosta, jossa rikkomisen oli todettu jatkuneen kantajien osalta myös Milanon kokouksen jälkeen eli 31.12.2001 asti. Näin ollen kantajilla on ollut täydet mahdollisuudet havaita, mikä merkitys Milanon kokouksen jälkeisiä yhteydenpitoja koskevilla väitetiedoksiantoon ja

riidanalaiseen päätökseen sisältyneillä todisteilla on ollut määritettäessä rikkomisen kestoaikaa, jonka komissio on päätellyt myös alumiinifluoridialalla noudatetusta käytännöstä, jonka mukaan hinnat määrätään etukäteen seuraavaksi tilikaudeksi. Tämän käytännön huomioon ottaen komissio on jo väitetiedoksiannossa nimenomaisesti mainittujen todisteiden perusteella voinut perustellusti katsoa, että koko kyseinen puolivuotiskausi 31.12.2001 on sisältynyt rikkomisen kestoaikaan. Tältä osin on merkityksetöntä, että riidanalaisessa päätöksessä on lisäksi viitattu 8. ja 9.11.2000 tapahtuneisiin yhteydenpitoihin liittyviin asiakirjoihin.

127 Lisäksi on syytä täsmentää, että rikkomisen kestoaika, jonka komissio on riidanalaisessa päätöksessä katsonut toteen näytetyksi, on rikkomisen lyhin kestoaika, koska kuutta kuukautta lyhyemmät jaksot lasketaan kuudeksi kuukaudeksi ja sakon perusmäärään sovellettava kerroin on kummassakin tapauksessa vain 0,5. Rikkomisen kestoon perustuva kerroin sakon määrän vahvistamisessa olisi siten ollut sama siinäkin tapauksessa, että rikkomisen kestoaikaan sisältyisi ainoastaan Milanon kokous mutta kokouksessa tehdyn sopimuksen vaikutukset ja kokouksen jälkeiset yhteydenpidot jätettäisiin huomiotta.

128 Unionin yleinen tuomioistuin katsoo sen vuoksi, ettei kantajien puolustautumisoikeuksia ole loukattu 8. ja 9.11.2000 päivättyjen asiakirjojen yhteydessä ja että tämä väite on siten hylättävä.

a) Väite puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta rikkomisen ”ajoittamisen” yhteydessä

129 Siltä osin kuin puolustautumisoikeuksia väitetään loukatun rikkomisen kestoajan määrittämisen yhteydessä, on todettava, että riidanalaisessa päätöksessä toteen näytetyksi katsottu rikkomisen kestoaika 12.7.–31.12.2000 on lyhyempi kuin väitetiedoksiannossa ilmoitettu kestoaika 30.6.1997–31.12.2001. Riidanalaisessa päätöksessä komissio on tosin viitannut joihinkin seikkoihin, jotka viittaavat eräiden kollusiivisten käytäntöjen olemassaoloon alumiinifluoriditeollisuudessa ennen Milanon kokousta 12.7.2000, mutta katsonut, ettei tältä kokousta edeltäneeltä ajalta ollut sitovaa näyttöä (riidanalaisen päätöksen 73 perustelukappale). Komissio on siten käytettävissä olleiden todisteiden todistusvoiman perusteella lopulta lyhentänyt rikkomisen kestoaikaa ilmoittaen, että sen käytettävissä oli vakuuttavat todisteet kartellin olemassaolosta vasta 12.7.2000 lähtien (riidanalaisen päätöksen 73–76 ja 144 perustelukappale).

130 Näissä olosuhteissa se seikka, että komissio oli vielä väitetiedoksiannossa katsonut toistaiseksi kartellin alkaneen 30.6.1997 eli Soussen kokouksen päivänä ja voimistuneen Kreikassa 29.7.1999 pidetyn kokouksen jälkeen (väitetiedoksiannon 216 kohta), ei sellaisenaan vaikuta asiaan, eikä se ole voinut vaikuttaa kantajien etuihin eikä niiden puolustautumisoikeuksiin, koska riidanalaisessa päätöksessä kantajiin on lopulta kohdistettu vähemmän vakava väite (ks. vastaavasti edellä 73 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat JFE Engineering ym. v. komissio, tuomion 435 kohta). Toisin kuin kantajat väittävät, tämä ero komission toteaman rikkomisen ”ajoituksessa” ei ole voinut vaikuttaa siihen, että rikkomista on pidettävä jatkettuna, kuten sekä väitetiedoksiannossa että riidanalaisessa päätöksessä on katsottu. Lopuksi on todettava, että kantajilla on ollut tilaisuus esittää tehokkaasti huomautuksensa väitetiedoksiannosta myös siltä osin kuin siinä mainittiin seikkoja, joiden mukaan rikkomisen kestoaika olisi ollut pitempi kuin riidanalaisessa päätöksessä katsottiin, koska riidanalaisella päätöksellä komissio luopui kantajien hyväksi yhdestä väitteestä, mikä on sallittua (ks. vastaavasti ja analogisesti edellä 109 kohdassa mainittu asia Atlantic Container Line ym. v. komissio, tuomion 115 kohta).

131 Väite puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta komission toteaman rikkomisen kestoajan yhteydessä on siten hylättävä.

b) Väite puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta Fluorsidin esittämän sakon alentamista koskevan pyynnön yhteydessä sekä väite perustelujen puutteellisuudesta

132 Väitteestä, jonka mukaan Fluorsidin puolustautumisoikeuksia olisi loukattu sen tekemän sakon alentamista koskevan pyynnön yhteydessä, on aluksi syytä todeta, ettei Fluorsid kiistä riidanalaista päätöstä sellaisenaan siltä osin kuin yhteistyötiedonantoa on sovellettu Fluorsidiin, vaan se on tyytymätön siihen, ettei sen pyyntöä sakon alentamisesta ole mainittu väitetiedoksiannossa, joka on valmistelutoimi, josta ei saa nostaa kannetta. Tältä osin unionin yleinen tuomioistuin nimittäin muistuttaa, että – kuten vakiintuneessa oikeuskäytännössä on todettu – EY 230 artiklassa tarkoitettuja, kumoamiskanteen kohteeksi kelpaavia toimia ovat ainoastaan sellaiset toimenpiteet, joilla on sitovia oikeusvaikutuksia, jotka voivat vaikuttaa kantajan etuihin muuttaen tämän oikeusasemaa selvästi (asia C-516/06 P, komissio v. Ferriere Nord, tuomio 6.12.2007, Kok., s. I-10685, 27 kohta). Lisäksi silloin kun on kyse toimista tai päätöksistä, jotka tehdään monivaiheisessa menettelyssä ja varsinkin sisäisen menettelyn päätteeksi, kannekelpoisia toimia ovat pääsääntöisesti yleensä ainoastaan sellaiset toimenpiteet, joissa lopullisesti vahvistetaan toimielimen kanta kyseisen menettelyn päätteeksi; sen sijaan menettelyn kuluessa tehdyt toimenpiteet, joilla valmistellaan lopullista päätöstä, eivät ole kannekelpoisia (asia 60/81, IBM v. komissio, tuomio 11.11.1981, Kok., s. 2639, Kok. Ep. VI, s. 231, 9 ja 10 kohta ja em. asia komissio v. Ferriere Nord, tuomion 27–33 kohta).

133 Sikäli kuin tätä väitettä olisi tulkittava siten, että siinä on tarkoitus vedota riidanalaisen päätöksen lainvastaisuuteen sellaisenaan, on otettava huomioon, että vaikka toimenpiteet, jotka ovat luonteeltaan puhtaasti valmistelevia, eivät itsessään voi olla kumoamiskanteen kohteena, niihin mahdollisesti liittyviin lainvastaisuuksiin voitaisiin vedota sellaisen kanteen tueksi, joka on nostettu tällaisen valmistelevan toimenpiteen perusteella toteutettua lopullista tointa vastaan (edellä 132 kohdassa mainittu asia IBM v. komissio, tuomion 24 kohta).

134 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannosta ilmenee, että tämän tiedonannon mukaisessa sakoista vapauttamista ja sakkojen lieventämistä koskevassa ohjelmassa menettely, jossa yritykselle myönnetään vapautus sakoista tai sakkojen lievennys, muodostuu useista erillisistä vaiheista. Vasta viimeisessä vaiheessa hallinnollisen menettelyn päätteeksi komissio päättää lopullisen päätöksen tehdessään samalla päätöksellä, myöntääkö se vapautuksen sakoista tai sakkojen määrän alennuksen. Tässä järjestelmässä, sellaisena kuin se on määritelty vuoden 2002 yhteistyötiedonannossa, immuniteettia tai sakon alentamista hakeneelle yritykselle ei ennen komission lopullista päätöstä myönnetä varsinaista immuniteettia tai sakon alentamista vaan ainoastaan menettelyllinen erityisasema, joka hallinnollisen menettelyn päätteeksi voidaan muuttaa sakkoimmuniteetiksi tai sakon alentamiseksi, jos vaaditut edellytykset täyttyvät (ks. vastaavasti ja analogisesti asia T-12/06, Deltafina v. komissio, tuomio 9.9.2011, Kok., s. II-5639, 118 kohta).

135 Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 26 kohdassa määrätään, että jos komissio tulee siihen alustavaan johtopäätökseen, että yrityksen toimittamat todisteet sisältävät lisäarvoa, se ilmoittaa yritykselle kirjallisesti siihen päivään mennessä, jona väitetiedoksianto annetaan yritykselle tiedoksi, aikovansa lieventää sakkoja. Tämä merkitsee myös sitä, että jollei komissio aio suostua lieventämispyyntöön, sillä ei ole minkäänlaista velvollisuutta ilmoittaa tästä asianomaiselle yritykselle väitetiedoksiannon yhteydessä. Vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 27 kohdassa puolestaan määrätään, että komissio arvioi kunkin sakkojen lieventämistä hakeneen yrityksen lopullisen tilanteen hallintomenettelyn lopussa tekemässään päätöksessä. Komission on siis otettava kantaa sille tehtyihin lieventämispyyntöihin vasta komissiossa tapahtuneen hallintomenettelyn lopussa tehtävässä päätöksessä, kuten se on käsiteltävässä tapauksessa tehnytkin.

136 Tästä seuraa, ettei komissiolla ole ollut velvollisuutta ottaa kantaa Fluorsidin tekemään lieventämispyyntöön väitetiedoksiannon yhteydessä. Tästä seuraa, ettei komissio ole loukannut Fluorsidin puolustautumisoikeuksia eikä myöskään laiminlyönyt perusteluvelvollisuuttaan tältä osin,

koska sillä ei tässä vaiheessa ollut velvollisuutta ottaa kantaa Fluorsidin lieventämispyyntöön. Sama pätee vielä suuremmalla syyllä siihen, ettei komissio ole väitetiedoksiannossa ottanut kantaa Fluorsidin pyyntöön sakon määrän alentamisesta.

137 Väite Fluorsidin puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta sen tekemän lieventämispyynnön tai sakon määrän alentamista koskevan pyynnön yhteydessä on siten hylättävä.

D *Kolmas kanneperuste, joka koskee asetuksessa N:o 1/2003 olevan sakon määrän laskemista koskevan 23 artiklan sekä vuoden 2006 suuntaviivojen 18 kohdan rikkomista*

1. Alustavat huomautukset

138 Aluksi on syytä mainita, että käsiteltävässä asiassa on kyse tapauksesta, johon sovelletaan vuoden 2006 suuntaviivoja.

139 Kantajat mainitsevat pääasiallisesti kyllä, että ”komission arviota markkinoiden määrittämisestä ei voida kiistää –– perusteeltaan”, mutta vetoavat riidanalaista päätöstä rasittaviin perustelujen puutteellisuuksiin ja ristiriitaisuuksiin kyseisten maantieteellisten markkinoiden koon ja laajuuden osalta varsinkin siksi, että komissio on jättänyt arviointinsa ulkopuolelle Kiinan ja Venäjän, vaikka rikkominen koski näitä maita. Lisäksi kantajat arvostelevat komissiota siitä, että komissio on arvioidessaan myynnin arvoa alumiinifluoridin markkinoilla ETA:n alueella ottanut huomioon Fluorsidin huhtikuussa 2008 toimittamat luvut eikä sen toukokuussa 2008 toimittamia lukuja. Näin ollen sakon laskentaperuste, joka on määritelty vuoden 2006 suuntaviivojen 18 kohdan nojalla, on virheellinen.

140 Komissio vaatii tämän kanneperusteen hylkäämistä.

141 Kanneperusteen keskeinen sisältö jakautuu kolmeen osaan, jotka ovat ensinnäkin markkinoiden ja rikkomisen maantieteellisen laajuuden virheellinen arviointi, toiseksi markkinoiden ja myynnin arvon virheellinen määrittäminen ja kolmanneksi virhe sakon määrän vahvistamisessa.

142 Tältä osin on syytä muistuttaa sakon määrän vahvistamisessa noudatettavista yleisistä periaatteista.

143 Asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 3 kohdassa säädetään, että EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomisista määrättävän sakon suuruutta vahvistettaessa on otettava huomioon rikkomisen vakavuus ja kesto.

144 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus on määritettävä erittäin monien seikkojen – kuten asian ominaispiirteiden, asiayhteyden ja sakkojen ennalta ehkäisevän vaikutuksen – perusteella, mutta huomioon otettavista arviointiperusteista ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P ja C-213/02 P, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005, Kok., s. I-5425, 241 kohta; edellä 106 kohdassa mainittu asia Prym ja Prym Consumer v. komissio, tuomion 54 kohta sekä yhdistetyt asiat C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P ja C-137/07 P, Erste Group Bank ym. v. komissio, tuomio 24.9.2009, Kok., s. I-8681, 91 kohta).

145 Oikeuskäytännössä on todettu, että sakkojen suuruuden määrittämiseksi on otettava huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen kesto ja kaikki muut tekijät, jotka voivat vaikuttaa kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuuden arviointiin, kuten kunkin yrityksen käyttäytyminen, kunkin yrityksen osuus yhdenmukaistettujen menettelytapojen luomisessa, hyöty, jonka ne ovat saaneet näistä menettelytavoista, yritysten koko, kyseisten tavaroiden arvo sekä se vaara, joka tällaisista kilpailusääntöjen rikkomisista aiheutuu Euroopan unionin tavoitteiden toteuttamiselle (ks. asia C-386/10 P, Chalkor v. komissio, tuomio 8.12.2011, Kok., s. I-1308, 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

146 Lisäksi oikeuskäytännössä on todettu, että huomioon on otettava objektiivisia tekijöitä, kuten kilpailunvastaisten menettelytapojen sisältö ja kesto, niiden lukumäärä ja intensiteetti, asianomaisten markkinoiden laajuus ja valtion talouselämän perusteille aiheutunut vahinko. Selvityksessä on otettava huomioon myös vastuussa olevien yritysten suhteellinen merkitys ja markkinaosuus sekä mahdollinen kilpailusääntöjen rikkomisen uusiminen (ks. edellä 145 kohdassa mainittu asia Chalkor v. komissio, tuomion 57 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

147 Näiden seikkojen suuri määrä edellyttää komissiolta sitä, että se tutkii kilpailusääntöjen rikkomisen olosuhteet perin pohjin (edellä 145 kohdassa mainittu asia Chalkor v. komissio, tuomion 58 kohta).

148 Komissio on antanut suuntaviivat sakkojen laskennasta kilpailusääntöjen rikkomisesta tekemiensä päätösten avoimuuden ja objektiivisuuden varmistamiseksi (vuoden 2006 suuntaviivojen 3 kohta). Näissä suuntaviivoissa komissio ilmoittaa, millä tavalla se ottaa kilpailusääntöjen rikkomisen kunkin olosuhteen huomioon ja mitä seurauksia niistä voi olla sakon määrän kannalta (edellä 145 kohdassa mainittu asia Chalkor v. komissio, tuomion 59 kohta).

149 Suuntaviivoissa vahvistetaan käytännesääntöjä, joissa ilmaistaan noudatettava käytäntö, josta komissio voi poiketa yksittäistapauksessa vain, jos se perustelee kyseisen poikkeamisen syillä, jotka ovat sopusoinnussa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen kanssa, ja suuntaviivoissa ainoastaan kuvataan komission kilpailusääntöjen rikkomisen tutkinnassa käyttämä menetelmä ja arviointiperusteet, jotka se sitoutuu ottamaan huomioon sakon määrän vahvistamiseksi (ks. edellä 145 kohdassa mainittu asia Chalkor v. komissio, tuomion 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

150 Suuntaviivat ovat nimittäin väline, jolla pyritään täsmentämään ylempitasoista oikeutta noudattaen perusteet, joita komissio aikoo soveltaa käyttäessään asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa säädettyä harkintavaltaansa sakkojen vahvistamisessa. Suuntaviivat eivät siten ole sakkojen määräämisestä tehdyn päätöksen oikeudellinen perusta, koska kyseinen päätös perustuu asetukseen N:o 1/2003, vaan niissä määritetään yleisellä ja abstraktilla tasolla menetelmä, johon komissio on sitoutunut, kun se vahvistaa kyseisellä päätöksellä määrättyjen sakkojen suuruuden, ja varmistetaan täten yritysten oikeusvarmuus (edellä 144 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 209–213 kohta ja yhdistetyt asiat T-259/02-T-264/02 ja T-271/02, Raiffeisen Zentralbank Österreich ym. v. komissio, tuomio 14.12.2006, Kok., s. II-5169, 219 ja 223 kohta).

151 Vaikkei suuntaviivoja voitaisikaan pitää oikeussääntöinä, joita hallinto on joka tapauksessa velvollinen noudattamaan, niissä siis vahvistetaan kuitenkin käytännesääntöjä, joissa ilmaistaan noudatettava käytäntö ja joista hallinto ei voi yksittäistapauksissa poiketa perusteita esittämättä, koska se olisi oikeusvarmuuden ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteiden vastaista (edellä 144 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 209 ja 210 kohta ja asia C-397/03 P, Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients v. komissio, tuomio 18.5.2006, Kok., s. I-4429, 91 kohta).

152 Vuoden 2006 suuntaviivojen, sellaisina kuin niitä on sovellettava käsiteltävässä asiassa, 5 kohdan mukaan komission on käytettävä sakkojen määritysperusteena rikkomiseen liittyvien tavaroiden tai palveluiden myyntiarvoa. Myös rikkomisen kesto on otettava huomioon merkittävänä seikkana. Rikkomiseen liittyvien tavaroiden ja palveluiden myyntiarvo sekä rikkomisen kesto yhdessä osoittavat rikkomisen taloudellisen merkityksen ja kunkin rikkomiseen osallistuneen yrityksen suhteellisen osuuden. Vuoden 2006 suuntaviivojen 6 kohdan mukaan nämä seikat tarjoavat hyvän lähtökohdan sakon suuruusluokan arvioimiselle mutta niitä ei pidä käyttää ”automaattisen ja aritmeettisen laskentamenetelmän” perustana.

153 Vuoden 2006 suuntaviivojen 10 ja 11 kohdan mukaan komissio määrittää sakon määrän vahvistamista varten kullekin yritykselle perusmäärän, jota se voi mukauttaa.

154 Vuoden 2006 suuntaviivojen 12 ja 13 kohdan mukaan sakon perusmäärän vahvistamisen perusteena käytetään sellaisten rikkomiseen suoraan tai epäsuorasti liittyvien tavaroiden tai palveluiden myyntiarvoa, jotka yritys on myynyt ETA:n alueella sijaitsevalla asian kannalta merkityksellisellä maantieteellisellä alueella yleensä sen ajanjakson viimeisenä täytenä vuotena, jona yritys osallistui rikkomiseen. Vuoden 2006 suuntaviivojen 15 kohdan mukaan komission on käytettävä ”tarkimpia saatavilla olevia tietoja”.

155 Vuoden 2006 suuntaviivojen 18 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Kun rikkomisen kannalta merkityksellinen maantieteellinen alue ulottuu ETA:n ulkopuolelle (esimerkiksi maailmanlaajuisten kartellien tapauksessa), on mahdollista, että yrityksen myyntiluvut ETA:n alueelta eivät anna riittävän täsmällistä kuvaa kunkin yrityksen osuudesta rikkomisessa. Tilanne voi olla tämä erityisesti silloin, kun markkinoiden jakamisesta on tehty maailmanlaajuisia sopimuksia.

Jotta myyntiluvuissa tällaisissa olosuhteissa otettaisiin huomioon sekä kyseisen myynnin kokonaislaajuus ETA:n alueella että kunkin yrityksen suhteellinen osuus rikkomisessa, komissio voi arvioida rikkomiseen liittyvien tavaroiden tai palveluiden myynnin kokonaisarvon kyseisellä maantieteellisellä alueella (joka on laajempi kuin ETA), määrittää kunkin rikkomiseen osallistuvan yrityksen osuuden myynnistä kyseisillä markkinoilla ja soveltaa kyseistä osuutta näiden yritysten kokonaismyyntiin ETA:n alueella. Tulosta käytetään myyntiarvona sakon perusmäärän määrityksessä.”

156 Vuoden 2006 suuntaviivojen 19 kohdan mukaan sakon perusmäärä lasketaan sellaisena osuutena myyntiarvosta, joka määritetään rikkomisen vakavuuden perusteella ja kerrotaan niiden vuosien lukumäärällä, joina rikkominen tapahtui. Vuoden 2006 suuntaviivojen 20 kohdan mukaan kunkin rikkomistyypin vakavuus arvioidaan tapauskohtaisesti kaikkien tapauksessa merkityksellisten seikkojen perusteella. Vuoden 2006 suuntaviivojen 21 kohdan mukaan sakon perusmäärässä huomioon otettava osuus myyntiarvosta on yleensä enintään 30 prosenttia.

157 Kantajien esittämiä eri väitteitä on arvioitava edellä todetuin perustein.

2. Rikkomisen kannalta merkityksellinen maantieteellinen alue ja väitetty virhe markkinoiden määrittelyssä

158 Vuoden 2006 suuntaviivojen 18 kohdan ja edellä 142–151 kohdassa ilmaistujen periaatteiden mukaisesti komissiolla ei ole velvollisuutta määrittää asianomaisten tavaroiden markkinoita sellaisinaan vaan ainoastaan rikkomisen kannalta merkityksellinen maantieteellinen alue. Tältä osin komissio on riidanalaisessa päätöksessä todennut, että kartellin jäsenet olivat Milanon kokouksen aikana sopineet hinnoista, myyntimääristä ja markkinoiden jakamisesta Euroopassa, Pohjois-Amerikassa, Etelä-Amerikassa, Australiassa ja eräillä muillakin markkinoilla, kuten Turkin markkinoilla. Näin ollen komissio on itselleen vahvistamansa käytännesäännön mukaisesti todennut, että rikkomisen kannalta merkityksellinen alue ulottui ETA:n ulkopuolelle ja oli maailmanlaajuinen.

159 Kantajat katsovat pääasiallisesti, että komissio on menetellyt virheellisesti ja nojautunut puutteellisiin ja ristiriitaisiin perusteluihin jättäessään Venäjää ja Kiinaa koskevat luvut huomiotta arvioidessaan vuoden 2006 suuntaviivojen nojalla tavaroiden ja palvelujen myynnin kokonaisarvoa rikkomisen kannalta merkityksellisellä alueella.

160 Riidanalaisen päätöksen 33, 51 ja 136 perustelukappaleesta nimittäin ilmenee, että vaikka komissio on katsonut kartellin olleen maailmanlaajuinen, se on jättänyt sen maantieteellisen laajuuden määrittelyn ulkopuolelle yhtäältä Kiinan, koska salaiset yhteistoimintajärjestelyt eivät koskeneet Kiinaa, ja toisaalta Venäjän, koska ”maininta Venäjästä ei tu[kenut] epäilyä kyseistä maata koskevien järjestelyjen olemassaolosta”.

161 Venäjä osalta komissio mainitsi riidanalaisen päätöksen 84 perustelukappaleeseen liittyvässä alaviitteessä 69, että Milanon kokouksen pöytäkirjasta ilmenee, että Venäjä oli mainittu vain yhden kerran käyttäen sanamuotoa ”Venäjä – ei lainkaan merkitystä ICF:lle tai IQM:lle”, eivätkä kantajat ole kiistäneet tätä. Pelkästään tämä maininta ei riitä osoittamaan, että riidanalaisessa päätöksessä yksilöityjen osapuolien tekemän kilpailusääntöjen rikkomisen maantieteellinen alue olisi ulottunut Venäjälle. Komissio ei siten ole menetellyt virheellisesti jättäessään Venäjän rikkomisen kannalta merkityksellisen alueen ulkopuolelle. Tätä johtopäätöstä ei horjuta se seikka, että arvioitaessa kartellin kohteena olleiden alumiinifluoridin maailmanmarkkinoiden arvoa vuonna 2000 Boliden oli arvioinut tämän arvon olevan 329 000 000 euroa, joihin sisältyi Venäjän markkinoiden arvo. Komission arviossa, jonka mukaan kyseisten markkinoiden arvo oli 340 000 000 euroa, on nimittäin otettu huomioon myös ICF:n luvut, joissa tämä arvo on arvioitu 400 852 695 euroksi (riidanalaisen päätöksen 33 perustelukappaleeseen sisältyvä alaviite 37). Myös Montrealissa 13.9.1999 pidetystä IFPA:n kokouksesta laaditussa pöytäkirjassa on mainittu vain se, että Venäjää koskeviin lukuihin liittyvät epävarmuudet ovat niin suuria, ettei kokonaismääriä kuvaavien lukujen perusteella voida tehdä päteviä päätelmiä.

162 Kiinan osalta kantajat ovat tosin vedonneet perustellusti siihen, että Milanon kokouksesta laaditussa muistiossa viitataan ”Kiinan hintaan”. Riidanalaisen päätöksen 86 perustelukappaleessa nimittäin mainitaan tämä muistio selostettaessa tarjottavien määrien jakamista ja alumiinifluoridin tuottajien tavoittelemia hintoja Australian markkinoilla siten, että ”Kiinan hinnan vuonna 2001 olisi oltava noin 750–760 USD [tonnilta] FOB ja kuljetus[hinnan] 10 USD [tonnilta]”, mutta Euroopan hintataso voisi olla korkeampi siten, että ”toimitushinnan Euroopasta/IQM olisi oltava 875 USD [tonnilta]”. Komissio on kuitenkin uskottavalla tavalla selittänyt oikeudenkäyntikirjelmissään, että tämän viittauksen Kiinan hintoihin oli käsitettävä tarkoittavan hintoja, joita kiinalaiset viejät tarjoavat australialaisille asiakkailleen, eikä Kiinan markkinoilla sinänsä toteutuvaa myyntiä, ja kantajat eivät ole vastauskirjelmässään kiistäneet tätä lausumaa.

163 Näin ollen komissio on voinut katsoa, etteivät Kiina ja Venäjä sisältyneet kartellin kohteena oleviin alueisiin. Komissio ei siten ole tehnyt virhettä todetessaan riidanalaisessa päätöksessä markkinoiden maantieteellisen laajuuden vuoden 2006 suuntaviivojen 18 kohdan nojalla.

164 Kolmannen kanneperusteen ensimmäinen osa on näin ollen hylättävä.

3. Alumiinifluoridin markkinoiden arvo ja myynti ETA:n alueella

165 Riidanalaisen päätöksen 33 perustelukappaleessa todetaan, että alumiinifluoridin markkinoiden arvo ETA:n alueella perustuu arvioihin, jotka kartellin jäsenet ovat antaneet vastatessaan komission 11. ja 14.4.2008 päivättyihin tietojensaantipyyntöihin.

166 Kyseisiin pyyntöihin vastatessaan Fluorsid ilmoitti aluksi huhtikuussa 2008, että näiden markkinoiden arvo oli 73 195 200 euroa, ja myöhemmin 16.5.2008, että se oli 46 920 000 euroa.

167 Kantajien väitteestä, jonka mukaan toukokuussa 2008 ilmoitetut luvut olisivat olleet oikeammat ja komission olisi niiden vuoksi pitänyt päätyä korvaamaan niillä Fluorsidin huhtikuussa 2008 ilmoittamat luvut, on ensinnäkin todettava, etteivät kantajat ole kyenneet esittämään väitteensä tueksi riittävän yksityiskohtaista ja uskottavaa selitystä. Väitteen vakuuttavuutta heikentää entisestään se, että Fluorsidin alun perin antamat tiedot eli 73 195 200 euroa olivat hyvin lähellä IQM:n antamia tietoja – 75 000 000 euroa – ja ICF:n antamia tietoja – 82 057 530 euroa – ja että ainoastaan Boliden oli ilmoittanut alumiinifluoridin markkinoiden arvoksi ETA:n alueella paljon pienemmän määrän eli 53 000 000 euroa. Kantajat eivät ole kyenneet antamaan uskottavaa selitystä tälle epäilyttävänä ajankohtana (in tempore suspecto) tapahtuneelle Fluorsidin toimittamien tietojen mukauttamiselle Bolidenin antamiin tietoihin eivätkä myöskään perustelleet riittävästi näkemystään, jonka mukaan toukokuun 2008 luvut olisivat luotettavampia kuin huhtikuun 2008 luvut. Tältä osin ne ovat pelkästään

ilmoittaneet, että näiden lukujen välinen ero selittyi alumiinifluoridin kulutuksesta ETA:n alueella tehtyjen arviointien eroavuudella siten, ettei tämä kulutus ollut 25 kilogrammaa tonnia kohden, kuten ne olivat arvioineet määrittääkseen huhtikuun 2008 luvut, vaan 16 kilogrammaa tonnia kohden, ja että tämä seikka vähensi alumiinifluoridimarkkinoiden arvoa ETA:n alueella. Todisteet eivät kuitenkaan tue millään tavoin tätä kantajien ylimalkaista väitettä. Kantajat eivät siten ole osoittaneet oikeudellisesti riittävällä tavalla, että toukokuun 2008 luvut olisivat oikeampia kuin huhtikuun 2008 luvut. Näin ollen komissiolla on ollut oikeus käyttää arviointinsa perusteena kartellin jäsenten huhtikuussa 2008 toimittamien lukujen aritmeettista keskiarvoa, jonka se on pyöristänyt.

168 Koska ei ole pätevää aihetta luottaa Fluorsidin toukokuussa 2008 toimittamiin lukuihin, komissio on siten voinut perustellusti nojautua Fluorsidin huhtikuussa 2008 toimittamiin lukuihin, koska se on katsonut niiden olevan vuoden 2006 suuntaviivojen 15 kohdassa tarkoitettuja tarkimpia saatavilla olevia tietoja alumiinifluoridin markkinoiden arvioimiseksi ETA:n alueella.

169 Siltä osin kuin asiassa on kyse kantajien oikeudellisesta tarpeesta kiistää se, ettei alumiinifluoridimarkkinoiden arvoa ETA:n alueella ole otettu huomioon sellaisena kuin kantajat olivat ilmoittaneet sen toukokuussa 2008, on sitä paitsi syytä huomauttaa ylimääräisenä perusteluna, että vuoden 2006 suuntaviivojen 22 kohdan mukaan päättäessään, olisiko tietyssä tapauksessa otettava huomioon 0 prosentista 30 prosenttiin ulottuvan asteikon ala- vai yläpäähän sijoittuva osuus myyntiarvosta, komissio ottaa huomioon tiettyjä tekijöitä, kuten rikkomisen luonne, kaikkien osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus, rikkomisen maantieteellinen ulottuvuus ja se, onko rikkominen toteutunut käytännössä.

170 Siltä osin kuin asiassa on kyse kaikkien osapuolten yhteenlasketusta markkinaosuudesta, komissio on riidanalaisessa päätöksessä aivan aluksi katsonut riidanalaisen päätöksen vastaanottajien toimittamien lukujen perusteella, että Bolidenin Noralf-osaston myynnin arvo ETA:n alueella vuonna 2000 oli 12 731 118 euroa (riidanalaisen päätöksen yhdeksäs perustelukappale), Fluorsidin myynnin arvo vastaavasti 2 717 735 euroa (riidanalaisen päätöksen 15 perustelukappale) ja ICF:n myynnin arvo 8 146 129 euroa (riidanalaisen päätöksen 25 perustelukappale). IQM ei ole myynyt alumiinifluoridia ETA:n alueella vuonna 2000 (riidanalaisen päätöksen 29 perustelukappale). Tästä seuraa, että niiden riidanalaisen päätöksen vastaanottajien, jotka olivat myyneet ETA:n alueella vuonna 2000, myynnin yhteenlaskettu määrä on ollut 23 594 982 euroa.

171 Komissio on sen jälkeen arvioinut alumiinifluoridin myynnin kokonaisarvoksi vuonna 2000 ETA:n alueella 71 600 000 euroa eli kartellin jäsenten ilmoittamien lukujen keskiarvon. Komissio on vähentänyt siitä 33 prosenttia riidanalaisen päätöksen vastaanottajien yhteenlaskettuna markkinaosuutena ETA:n markkinoista (riidanalaisen päätöksen 33 perustelukappale).

172 Vahvistaessaan sakon perusmäärää myyntiarvosta huomioon otettavan osuuden perusteella komissio on lopuksi maininnut ottaneensa huomioon sen, ettei riidanalaisen päätöksen vastaanottajien yhteenlaskettu markkinaosuus ETA:n alueella vuonna 2000 ollut ylittänyt 35 prosentin rajaa (riidanalaisen päätöksen 237 perustelukappale).

173 Edellä todetun perusteella on syytä huomauttaa, että se seikka, että komissio on ottanut huomioon huhtikuun 2008 luvut eikä toukokuun 2008 lukuja, on vaikuttanut kantajien eduksi. Riidanalaisen päätöksen vastaanottajien markkinaosuus ETA:n alueella on nimittäin sitä pienempi, mitä suurempi näiden markkinoiden kokonaisarvo on, ja kääntäen. Kartellin jäsenten yhteenlasketun myynnin arvo 23 594 982 euroa on siten noin 33 prosenttia ETA:n alueella vuonna 2000 myydyn alumiinifluoridin kokonaisarvosta, joka Fluorsidin huhtikuussa 2008 antaman ilmoituksen mukaan oli 71 600 000 euroa. Jos nojauduttaisiin ETA:n alueella vuonna 2000 myydyn alumiinifluoridin kokonaisarvoon, joka Fluorsidin toukokuussa 2008 antaman ilmoituksen mukaan oli 46 920 000 euroa, markkinoiden keskiarvo olisi 64 244 250 euroa ja riidanalaisen päätöksen vastaanottajien osuus myynnin arvosta olisi suurempi eli noin 37 prosenttia, mikä olisi ollut kantajille epäedullisempaa.

174 Kantajien väite, joka perustuu siihen, ettei niiden toukokuussa 2008 ilmoittamaa alumiinifluoridin markkinoiden arvoa ETA:n alueella ole otettu huomioon sakon perusmäärän laskennassa, on siten hylättävä.

175 Perustelujen puutteellisuutta koskevan väitteen osalta on toiseksi syytä muistuttaa komissiolle kuuluvaan perusteluvelvollisuuteen sovellettavat periaatteet sellaisina kuin ne on ilmaistu edellä 100 kohdassa.

176 Tältä osin on riittävää todeta, että nojautuessaan riidanalaisen päätöksen 33 perustelukappaleessa alumiinifluoridin markkinaosuuksia ETA:n alueella ilmaiseviin lukuihin erityisesti sellaisina kuin Fluorsid on toimittanut ne huhtikuussa 2008 komissio on implisiittisesti katsonut, etteivät Fluorsidin toukokuussa 2008 myöhässä toimittamat luvut olleet asiaan vaikuttavia. Kun otetaan huomioon, että IQM ja ICF sekä alun perin myös kantajat olivat ilmoittaneet samaa suuruusluokkaa olevia lukuja tätä alumiinifluoridin markkinoiden arvon arvioimista varten, kantajilla on ollut tilaisuus ymmärtää komission tältä osin valitsema lähestymistapa, minkä ansiosta kantajat ovat voineet riitauttaa sen tuomioistuimessa ja unionin yleinen tuomioistuin on voinut valvoa tämän päätöksen asiasisällön laillisuutta. Tältä osin unionin yleinen tuomioistuin muistuttaa, että vaikka komissio on EY 253 artiklan nojalla velvollinen perustelemaan päätöksensä ilmoittamalla ne tosiasialliset ja oikeudelliset seikat, joihin toimenpiteen laillisuus perustuu, sekä ne toteamukset, joiden vuoksi se on tehnyt päätöksensä, tässä määräyksessä ei kuitenkaan edellytetä, että sen olisi käsiteltävä kaikkia tosiasiallisia ja oikeudellisia seikkoja, joita on esitetty hallinnollisen menettelyn aikana (edellä 100 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat VBVB ja VBBB v. komissio, tuomion 22 kohta; edellä 100 kohdassa mainittu asia Belasco ym. v. komissio, tuomion 55 kohta; edellä 100 kohdassa mainittu asia Volkswagen v. komissio, tuomion 127 kohta ja edellä 100 kohdassa mainittu asia Romana Tabacchi v. komissio, tuomion 233 kohta). Tämä pätee vielä suuremmalla syyllä silloin, kun asianomainen osapuoli on, kuten tässä tapauksessa, esittänyt tällaisia seikkoja myöhään tai suorastaan epäilyttävänä ajankohtana ja kun nämä seikat ovat ristiriidassa saman osapuolen alun perin ilmoittamien seikkojen kanssa.

177 Perustelujen puutteellisuutta koskeva väite on siis hylättävä.

4. Sakon määrän vahvistaminen

178 Koska kantajat ovat riitauttaneet sakon määrän ja erityisesti sen perusmäärän vahvistamisen laillisuuden, on syytä muistuttaa aluksi, että komissio on menetellyt laillisesti todetessaan riidanalaisessa päätöksessä kartellin olemassaolon ja kantajien osallistumisen siihen (ks. edellä 71–101 kohta). Tämän jälkeen on syytä todeta, että vuoden 2006 suuntaviivojen 23 kohdan mukaan komissiolla on ollut oikeus katsoa, että tässä tapauksessa on ollut kyse rikkomisesta, johon sisältyi muun muassa hintojen vahvistamisesta tehty horisontaalinen sopimus, joka kuuluu luonteeltaan vakavimpiin kilpailunrajoituksiin (riidanalaisen päätöksen 236 perustelukappale).

179 Komissio ei siten ole menetellyt virheellisesti soveltaessaan vuoden 2006 suuntaviivojen 25 kohtaa, jossa määrätään, että ”riippumatta rikkomiseen osallistuneen yrityksen osallistumisen kestosta, komissio sisällyttää lisäksi perusmäärään määrän, joka on 15–25 prosenttia – – myyntiarvosta, estääkseen yrityksiä osallistumasta [muun muassa] hintojen vahvistamisesta [ja] markkinaosuuksista – – tehtäviin horisontaalisiin sopimuksiin”, ja että tällöin otetaan huomioon erityisesti sellaiset vuoden 2006 suuntaviivojen 22 kohdassa määrätyt seikat kuin rikkomisen luonne, kaikkien osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus, rikkomisen maantieteellinen ulottuvuus ja se, onko rikkominen toteutunut käytännössä.

180 Riidanalaisessa päätöksessä komissio on katsonut, että kartellin jäsenten yhteenlaskettu markkinaosuus ETA:n alueella ei ollut ylittänyt 35 prosentin rajaa vuonna 2000 (riidanalaisen päätöksen 237 perustelukappale, jossa viitataan saman päätöksen 33 perustelukappaleeseen) ja että rikkomisen maantieteellinen ulottuvuus oli maailmanlaajuinen (riidanalaisen päätöksen 238 perustelukappale, jossa

viitataan saman päätöksen 136 perustelukappaleeseen). Lisäksi komissio on maininnut ottaneensa huomioon alle 35 prosentin markkinaosuuden, minkä vuoksi se on vahvistanut 17 prosentiksi sen osuuden kantajien myynnin arvosta, jota oli käytettävä määrättävien sakkojen perusmäärän vahvistamisessa. Kuten edellä 178 ja 179 kohdassa on selostettu, komissio ei ole menetellyt virheellisesti selvittäessään nämä rikkomisen vakavuuteen vaikuttavat seikat.

181 Kuten lisäksi on todettu edellä 85–101 kohdassa, komissio on osoittanut oikeudellisesti riittävällä tavalla, että Milanon kokouksen yhteydessä tehtyä sopimusta on seurattu vuoden 2000 jälkimmäisellä puoliskolla ja että riidanalaisen päätöksen vastaanottajat, muun muassa kantajat, ovat siten toteuttaneet kartellin käytännössä. Näin ollen komissio on voinut pätevästi ottaa sakon perusmäärän määrittämisessä huomioon osuuden myynnin arvosta.

182 Tästä seuraa, ettei komissio ole menetellyt virheellisesti päätyessään riidanalaisen päätöksen 240 perustelukappaleessa siihen lopputulokseen, että se osuus myynnin arvosta, jonka perusteella kantajille määrättävän sakon perusmäärä oli laskettava, oli 17 prosenttia, joten tämä väite on hylättävä.

183 Tämän seurauksena myös kolmas kanneperuste on hylättävä.

184 Kaiken edellä todetun perusteella kumoamisvaatimus on hylättävä kokonaisuudessaan. Myöskään toissijaisesti esitettyä pyyntöä kantajille määrätyn sakon muuttamisesta ei varsinkaan edellä todettujen seikkojen perusteella ole syytä hyväksyä unionin yleiselle tuomioistuimelle kuuluvan täyden ratkaisuvallan käyttämisen yhteydessä.

185 Kanne on tämän vuoksi hylättävä kokonaisuudessaan.

Oikeudenkäyntikulut

186 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantajat ovat hävinneet asian, ne on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut komission vaatimusten mukaisesti.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Kanne hylätään.

2) Fluorsid SpA ja Minmet financing Co. vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja ne velvoitetaan korvaamaan Euroopan komission oikeudenkäyntikulut.

Azizi Labucka Frimodt Nielsen

Julistettiin Luxemburgissa 18 päivänä kesäkuuta 2013.

Allekirjoitukset

Sisällys

Asian tausta 1

I Tosiseikat 2

II Riidanalainen päätös 3

A Riidanalaisen päätöksen päätösosa 3

B Riidanalaisen päätöksen perustelut 4

1. Alumiinifluoridiala 4

2. Milanon kokous ja kartellin täytäntöönpano 4

3. EY 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan soveltaminen 5

4. Kilpailusääntöjen rikkomisen kestoaika 5

5. Sakon määrän vahvistaminen 6

6. Lieventävät seikat 6

Asian käsittely ja asianosaisten vaatimukset 7

Oikeudellinen arviointi 8

I Tutkittavaksi ottaminen 8

A Alustava huomautus 8

B Kanteen kohde 8

C Minmetin kanteen tutkittavaksi ottaminen 8

II Asiakysymys 11

A Yhteenveto kumoamisperusteista 11

B Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee EY 81 artiklan rikkomista 12

1. Alustavat huomautukset 12

2. Yhteenveto riidanalaisen päätöksen sisällöstä 13

3. Näyttö rikkomisesta 14

C Toinen kanneperuste, joka koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista 18

1. Alustavat huomautukset 18

2. Väite puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta Milanon kokouksen jälkeistä yhteydenpitoa koskevien asiakirjojen yhteydessä 20

a) Väite puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta rikkomisen ”ajoittamisen” yhteydessä 23

b) Väite puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta Fluorsidin esittämän sakon alentamista koskevan pyynnön yhteydessä sekä väite perustelujen puutteellisuudesta 24

D Kolmas kanneperuste, joka koskee asetuksessa N:o 1/2003 olevan sakon määrän laskemista koskevan 23 artiklan sekä vuoden 2006 suuntaviivojen 18 kohdan rikkomista 25

1. Alustavat huomautukset 25

2. Rikkomisen kannalta merkityksellinen maantieteellinen alue ja väitetty virhe markkinoiden määrittelyssä 27

3. Alumiinifluoridin markkinoiden arvo ja myynti ETA:n alueella 28

4. Sakon määrän vahvistaminen 30

Oikeudenkäyntikulut 31